

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalárska práca

Cesta k ľud'om
využitie metódy zážitkovej pedagogiky pre
integrovanú skupinu

MUDr. Michaela Brázdilová

Štúdijný program : Sociálna práca, kód : B 750

Štúdijný obor : Pastorační a sociálna práca

Katedra: Sociálna pedagogická

Vedúca bakalárskej práce: Mgr. Marie Ortová

Rok odovzadania: 2007

Čestné prehlásenie:

Prehlasujem, že som bakalársku prácu s názvom Cesta k ľuďom- využitie metódy zážitkovej pedagogiky pre integrovanú skupinu vypracovala samostatne a výhradne s použitím citovaných prameňov.

Súhlasím s tým, aby bola moja práca sprístupnená verejnosti ku štúdiijným účelom.

V Prahe 8.6.2007

MUDr. Michaela Brázdilová

Bibliografická citace

Cesta k ľudom [rukopis] : využitie metódy zážitkovej pedagogiky pre integrovanú skupinu : bakalárska práca / MUDr. Michaela Brázdilová ; Mgr. Marie Ortová. Praha, 2007. 65 s.

Anotace

Cieľom bakalárskej práce Cesta k ľudom je charakterizovať využitie zážitkovej pedagogiky pre integrovanú skupinu. Teoretická časť je venovaná fenoménu integrácie a zážitkovej pedagogike ako výchovnej metóde. Praktická časť približuje dramaturgické východiská a samotný priebeh zážitkového integračného kurzu občianskeho združenia Užitečný život Cesta k ľudom. Teoretické vedomosti a praktické skúsenosti vedú k týmto záverom. Zážitkové kurzy pre integrovanú skupinu môžeme charakterizovať nasledovne: patria medzi koadaptačné formy integrácie, vytvárajú priestor pre obojstraný proces integrácie, môžu ovplyvňovať subjektívne determinanty účastníka s postihnutím, účastníkovi bez postihnutia umožňujú osobnú skúsenosť integrácie, odstraňujú bariery a predsudky.

Klíčová slova

zážitková pedagogika
integrácia
integrovaný zážitkový kurz

Summary

Road to people- use of experiential learning method for integrated group

The aim of the work „road to people“ is to characterize the use of experiential education for integrated groups. The theoretical part is dedicated to the phenomenon of integration and to experiential education as a pedagogical method. The practical part takes a closer look on the dramaturgical basis and the actual realization of the course „road to people“ of the organization „Užitečný život“ (Worthwhile Life). The theoretical knowledge and practical experience lead to the conclusion that experiential learning courses for an integrated group can be characterized in the following sentences: They

represent a coadaptive form of integration. They create possibilities for the process of integration of both sides. They can have influence on the subjective determinants of disabled participants, whereas the non-disabled participants can gain a personal experience of integration. They destroy barriers and prejudice.

Keywords

experiential education (experiential learning)

integration

integrated experimental learning course

Pod'akovanie

Moje pod'akovanie patrí všetkým, ktorí prispeli k napísaniu tejto práce: Mgr. Marii Ortovej za odborné vedenie, členom občianskeho združenia Užitečný život hlavne Mgr. Eve Reitmayerovej a Mgr. Michaele Šedovej za poskytnutie odborných rád, účastníkom a inštruktorom zážitkového kurzu Cesta k ľuďom za obohacujúci čas strávený spolu, Janu Olafovi, Braňovi Štepitovi a Adamovi Gajdošovi za technickú podporu, Mgr. Jiřímu Škvorovi, Janu Kaňákovi a Marii Pazderkovej za morálnu podporu a v neposlednom rade mojim rodičom a bratovi za podporu v celom mojom štúdiu.

Obsah

Úvod.....	7
1. Teoretická časť.....	9
1.1. Integrácia ako pojem.....	9
1.2. Zážitková pedagogika ako východná metóda.....	16
1.3. Integrované zážitkové kurzy.....	23
2. Praktická časť.....	35
2.1. Úvod praktickej časti.....	35
2.2. Dramaturgia kurzu.....	35
2.3. Programy kurzu	37
2.4. Spätná väzba účastníkov.....	54
2.5. Celkové hodnotenie kurzu:.....	58
Záver.....	61
Zoznam literatury.....	63
Přílohy.....	65

Úvod

Vo svojej bakalárskej práci by som sa chcela venovať integrovaným zážitkovým kurzom. Motiváciou pri výbere tejto témy bola moja osobná skúsenosť ako účastníka a neskôr aj inštruktora občianskeho združenia Užitečný život. Ako účastník tak ako aj inštruktor som si uvedomovala význam integračných kurzov pre ľudí s postihnutím aj bez. Bol to skôr iba pocit, ktorý nemal konkrétnejšiu podobu. Rozhodla túto skúsenosť sama pre seba aj pre odbornú verejnosť systematizovať. Bolo veľkým lákadlom oboznámiť sa s odbornou literatúrou zaoberajúcou sa integráciou, zážitkovými kurzmi a o nič menej analyzovať priebeh kurzu Cesta k ľuďom, ktorého som sa sama a inštruktor zúčastnila.

Cieľ práce

Cieľom bakalárskej práce Cesta k ľuďom je charakterizovať využitie metódy zážitkovej pedagogiky pre integrovanú skupinu a to na konkrétnom príklade, ktorým je integrovaný zážitkový kurz Cesta k ľuďom občianskeho združenia Užitečný život. Práca má dve časti teoretickú a praktickú.

Teoretická časť v prvej časti definuje základné pojmy integrácie, priblíži teoretické koncepty života človeka s postihnutím a rôzne stupne socializačného procesu. V druhej časti sa venuje zážitkovej pedagogike ako výchovnej metóde so zamrením na históriu a špecifiká integrovaných kurzov.

Praktická časť približuje dramaturgické východiská a samotný priebeh zážitkového integračného kurzu Cesta k ľuďom.

Metodika práce

Pri spracovávaní teoretickej časti bakalárskej práce som vychádzala z dostupnej odbornej literatúry, zoznam kompletnej literatúry je uvedený na záver práce.

V praktickej časti práci venovanej integrovanému zážitkovému kurzu Cesta k ľuďom som používala kvalitatívne metódy výskumu, a to zúčastnené pozorovanie, nešandardizovaný rozhovor s účastníkmi i inštruktormi kurzu, analýza zápisou zo schôdzok prípravného tímu kurzu, interné materiály občianskeho združenia Užitečný život, súkromné poznámky inštruktorov kurzu a dotazník účastníkov kurzu.

1. Teoretická časť

1.1. Integrácia ako pojem

Odhaduje sa, že v Českej republike žije 1.2 mil zdravotne postihnutých ľudí, z toho:

100 tis. zrakovo postihnutých

250 tis ľudí s postihnutím sluchu

300 tis. telesne postihnutých

150 tis. ľudí so závažnými civilizačnými a internými ochoreniami

300 tis. ľudí s mentálnym postihnutím

100 tis. ľudí s duševným – psychiatrickým ochorením¹

Táto charakteristika ukazuje to, že približne každý desiaty občan Českej republiky má nejaké postihnutie. Podľa demografických prognóz môžeme predpokladať, že sa toto číslo bude iba zvyšovať. Preto význam a otázka integrácie bude stále aktuálnejšia.

Čo to vlastne integrácia je?

Integrácia ako slovo sa frekventovane vyskytuje v masovokomunikačných prostriedkoch i v bežnej reči. Všeobecne pod integráciou rozumieme spojovanie častí v celok. Jesenský charakterizuje integráciu nasledovne:

„Integrace znamená sjednocování postojů , hodnot, chování a směřování aktivit různého druhu. Ovlivňuje jak interpersonální a skupinové vztahy, tak identitu jednotlivců a skupin. Její potřeba vzniká při kontaktu dvou navzájem se odlišujících jevů, situací, postojů nebo aktivit.“²

---

¹Novosad, Libor. *Základy speciálního poradenství*. Praha: Protál, 2000., str. 16

²Jesenský, J. *Integrace-Znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998., str. 23

Integráciu teda môžeme chápať ako spájanie dvoch navzájom sa odlišujúcich javov. Pre potreby tejto práce budem spomínané odlišné javy chápať ako človeka s postihnutím a človeka bez postihnutia, inými slovami práca je zameraná na integráciu telesne postihnutých.

Riešenie integrácie je možné zhrnúť a typologizovať na dva základné prístupy: asimilačný a koadaptačný smer. Každý z týchto smerov má svoje pozitíva aj negatíva.³

Asimilačný smer je charakterizovaný nasledovnými postulátami:

- a, integrácia je hlavne problém minorít
- b, integrácia vyjadruje vzťah nadriadeného a podriadeného, hodnotový systém a chovanie majority sú jediné správne
- c, integrácia predstavuje stotožnenie sa minority s identitou majority
- d, hlavný spôsob postupu je bezvýhradné prijatie písaných a nepísaných noriem existujúcej v majoritnej spoločnosti
- e, hlavným spôsobom postupu je začleňovanie minority do inštitúcií majority, napr. zdravotne intaktných a inštitúcií tzv. hlavného prúdu

Pozitíva asimilačného prístupu:

1. ponúka jednoduché aplikácie pre prax
2. zjednodušuje a urýchľuje tvorbu noriem
3. je vítaná spokojnou majoritou

Negatíva asimilačného prístupu:

1. rieši iba vybrané problémy
2. nepreniká do podstaty problému, konflikty a rozpory formálne pretrvávajú, vytvára a pritom prehliada rezistenciu skrytých konfliktov
3. nedáva spoľahlivé a trvalé výsledky

---

³Jesenský, J. *Integrace-Znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998., str. 24, Jesenský, J. *Kvalita života zdravotně postižených a starších občanů*. Praha: FTVS UK, 1996

4. vyvoláva fundamentalistické a sektárske sklony
5. ohrozuje prirodzený rozvoj identity, seberealizácie a asertivity
6. spolieha na prostriedky pozitívnej diskriminácie
7. môže byť skrytou formou diskriminácie

Druhý smer integrácie nazývame koadaptačný. Charakterizujú ho tieto postuláty:

- a, integrácia je spoločenským problémom majority a minority
- b, integrácia je vzťahom partnerstva
- c, integrácia je nová hodnota vytvorená ako z hodnôt minority, tak hodnôt majority
- e, hlavným spôsobom postupu v integrácii je koadaptácia
- d, začlenenie minority do inštitúcií majority nie je jediná forma integrácie

Pozitíva koadaptačného prístupu:

1. je výrazom neformálnej rovnoprávnosti
2. rieši podstatu konfliktov a dáva trvalé výsledky globálneho charakteru
3. vedie ku vzájomnej tolerancii, spokojnosti, istotám koexistencie
4. otvára priestor pre sebaralizáciu minority, obohacuje obe strany a zabezpečuje harmonický rozvoj spoločnosti
5. vytvára skutočnú, neformálnu rovnoprávnosť minority a majority

Negatíva koadaptačného prístupu:

1. vyžaduje zložitejší spôsob riešenia
2. nenavrhuje rýchle a jednoduché riešenia
3. komplikuje a spomaľuje tvorbu noriem
4. kladie väčší nárok na prekonávanie rutinných predsudkov a neznalostí majority o minorige

Vo svojej práci sa budem snažiť dokázať, že integrované zážitkové kurzy patria do koadaptačného smeru integrácie, vytvárajú novú hodnotu- zážitok spolužitia postihnutých a zdravých, teda vzniká ako spájanie hodnôt účastníkov zdravých a účastníkov s postihnutím, ide teda o obojstrannú integráciu. Skupina si vytvára vlastné pravidlá spolužitia a fungovania. O dôležitosti obojstrannej integrácie hovorí i Michalík. Podľa jeho názoru moderný pohľad na fenomén integrácie prináša zmenu postavenia zdravotne postihnutého v spoločnosti. Plnú integráciu nie je možné viazať výhradne na úplné prekonanie postihnutia a jeho následkov. Zastáva názor, že je nutné poukázať na rolu druhej strany, tzv. majoritnej spoločnosti, táto musí zmeniť celý rad svojich postojov, tradícií a pravidiel.⁴

Zážitkové kurzy riešia podstatu konfliktu a dávajú trvalé výsledky, teda zmeny v postojoch a názoroch ľudí. Samozrejme vyžadujú dlhú časovú náročnosť, tvorba 11-denného kurzu trvá približne 9 mesiacov, nevytvára žiadne normy a môže osloviť iba obmedzenú skupinu účastníkov.

V súvislosti s integráciou zdravotne postihnutých hovoríme o tzv. socializačnom procese. Integrácia je v kontexte starostlivosti o človeka a jeho všestranný rozvoj najvyšší stupeň socializácie jedinca. Rozlišujeme 4 základné stupne socializačného procesu⁵:

1. Integrácia: Integrácia je plynulým začlenením a splynutím postihnutého človeka so spoločnosťou. Predpokladá samostatnosť, nezávislosť jedinca. Postihnutie, defektivita sa u neho nerozvinula, prípadne sa s ňou vyrovnal a jej následky dokázal adekvátne kompenzovať, je

---

4 Michalík, J. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000

5 Novosad, Libor. *Základy speciálního poradenství*. Praha: Portál, 2000 str. 18-20

schopný plniť všetky funkcie, je to plná socializácie: človek je rovnoprávnym partnerom vo všetkých bežných oblastiach: profesná príprava, pracovné uplatnenie, spoločenský život .

2. Adaptácia: Adaptácia je nižší stupeň socializácie a je charakteristická schopnosťou handicapovaného jedinca prispôbovať sa sociálnemu prostrediu, komunite a spoločenským podmienkam. Stupeň adaptácie je možné dosiahnuť i pri defektoch závažnejšieho typu.
3. Utilita vyjadruje nižší stupeň socializácie, jedinec nie je samostatný a v mnohých bežných oblastiach závislý na okolí.
4. Inferiorita je najnižší stupeň socializácie, znamená totálnu izoláciu od spoločnosti.

Rovnaký stupeň postihnutia môže dosiahnuť rozdielneho stupňa socializácie. Závisí to od subjektívnych a objektívnych determinantov života človeka s postihnutím. Objektívne a subjektívne determinanty môžeme deliť nasledovne⁶:

Subjektívne aspekty:

- a, zdravotný stav a obmedzenia, ktoré z toho vyplývajú
- b, osobnostné rysy jedinca
- c, vlastné sebahodnotenie
- d, schopnosť zvládnuť nepriaznivú životnú situáciu
- e, vonkajšie vplyvy, rodina či užšie sociálne prostredie

Objektívne aspekty:

- a, spoločenské vedomie, postoje k postihnutej populácii a existujúcej sociálnej stigme
- b, stav životného prostredia

---

⁶Novosad, Libor. *Základy špeciálneho poradenství*. Praha: Portál, 2000 str. 16-17

- c, sociálna politika
- d, vzdelávacia politika
- e, politika zamestnanosti
- f, sociálne služby

Integrované zážitkové kurzy môžu meniť subjektívne aspekty človeka s postihnutím. Nemôžu zmeniť zdravotný stav ani rodinu človeka, zmeniť sa môže vlastné sebahodnotenie, schopnosť zvládať nepriaznivé životné situácie, motiváciu k sebestačnosti, človek s postihnutím môže nadviazať užšie sociálne väzby-nájsť si priateľov. Týmto spôsobom môžu pomôcť človeku s postihnutím dosiahnuť vyššieho stupňa socializačného procesu.

Existujú rôzne pohľady na človeka s postihnutím: ľutujeme ho, hovoríme o tom jeho nešťastnom osude, v odbornom jazyku je pre nás diagnóza, alebo klient s problémom. Nasledujúce dve dvojice prístupov odhaľujú základné prístupy k človeku s postihnutím.

Kategoriálny a nekategoriálny prístup k ľuďom s postihnutím⁷ :

Kategoriálny prístup: Tento prístup by sa dal charakterizovať ako určenie diagnózy a nastavenie následnej terapie, edukácie osoby s danou diagnózou. Výhodou tohoto prístupu je relatívna jednoduchosť a prehľadnosť. Na druhej strane je pri tomto prístupe nebezpečenstvo nálepkovania a generalizácie.

Nekategoriálny prístup. Pri používaní tohto prístupu pozeráme na človeka ako na životnú dimenziu, ktorá so sebou prináša špecifické potreby, z týchto potrieb plynú potreby určitých podporných opatrení pre začleňovanie osoby do bežného života. Nekategoriálny pohľad nesie so sebou riziko ignorácie i nenaplnenia individuálnych potrieb klienta.

---

⁷ Vítková, M.: *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido, 1999

V článku Paige a Carpentera boli popísané nasledovné dva základné prístupy k ľuďom s postihnutím⁸: kompenzatórny a transcendentný. V prvom prípade sa pristupuje k postihnutiu ako nedostatku, chybe. Inštruktor-asistent pomáha človeku s postihnutím kompenzovať postihnutie, poskytnutím kompenzačných pomôcok, či asistencie. Transcendentný prístup považuje každého človeka za celistvú osobnosť. Inštruktor je facilitátorom klienta v procese získavania kontroly nad vlastným behom života a nezávislosti na okolí. To vyžaduje od inštruktora vedomie, že človek s postihnutím je plnohodnotným a právoplatným členom komunity.

Zážitkový kurz volí cestu nekategoriálneho, či transcendentálneho prístupu k človeku s postihnutím, človek s postihnutím je vnímaný ako osobnosť, stáva sa právoplatným členom komunity, ba čo viac, jeho handicap sa v hrách stáva výhodou.

---

⁸Paige H., Carpenter, M. *Just maybe, that is not what it means to be disabled: Two perspectives on professionalism, values, and ethics*. Proceeding of Association for Experiential Education, 1986, str. 61-68

1.2. Zážitková pedagogika ako východná metóda

Táto kapitola bude venovaná zážitkovej pedagogike. Z názvu vyplýva, že táto metodika spája v sebe navodzovanie zážitkov a výchovnú funkciu pedagogiku. Na zážitkových kurzoch prostredníctvom fyzicky náročných aktivít, workshopov, divadla, diskusií, výtvarných programov a iných prežíva skupina účastníkov rôznorodné situácie-zážitky, ktoré sa reflektujú prostredníctvom spätnej väzby po aktivite. Spätná väzba je ohliadnutím sa za aktivitou z pohľadu jednotlivca či skupiny s cieľom reflektovať a zúročiť zážitky pre ďalší vývoj jednotlivca či skupiny, tým sa plní výchovná funkcia zážitkovej pedagogiky. Každý kurz má svojho vedúceho inštruktora a tím inštruktorov. Na prípravných schôdkach sa vytvára scenár kurzu, zasadzujú sa programy, hry, workshopy, fyzicky náročné aktivity, a to všetko pomocou teoretickej a praktickej dramaturgie kurzu, využívaním tzv. červených nití-dramaturgických oblúkov. V nasledujúcom texte sa budem venovať zážitkovej pedagogike ako pojmu, teoretickej dramaturgii kurzu, špecifikám dramaturgie integrovaných kurzov a spätnej väzbe- review.

1.2. 1. Zážitková pedagogika ako pojem ⁹

Ako pedagogický odbor-smer nie je úplne akceptovaný odbornou verejnosťou a hľadá svoje zdroje, špecifiká, súvislosti a zaradenie do súboru pedagogických disciplín. Jirasek definuje pojem zážitková pedagogiky nasledovne:

⁹Jirasek, Ivo. *Výmezení pojmu zážitková pedagogika. časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 1/ 2004, str. 6-16*

„Pod označením zážitková pedagogika tedy nadále budeme rozumět teoretické postavení a analýzy takových výchovných procesů, které pracují s navozováním, rozbořením a reflexí prožitkových událostí za účelem získání zkušeností přenositelných do dalšího života. „¹⁰

Synonymá používané pre zážitkovú pedagogiku sú výchova zážitkom, výchova prežívaním, výchova v prírode, výchova dobrodružstvom, pedagogika voľného času. Skladá sa z dvoch slov: zážitok a pedagogika.

Čo je to zážitok? Je to niečo, čo každý z nás cíti ale nevie popísať, je ťažké to sprostredkovať niekomu druhému, nájsť tie vhodné slová, ktoré vyjadrujú práve to, čo teraz prežívame, jednou z vlastností zážitku je verbálna neprenosnosť. Psychológ Jeroným Klimeš píše:

„Možná znáte ten pocit - právě jste se probudili, zdál se vám sen, chtěli byste ho vyprávět tomu či té, co leží vedle. Začnete hovořit, posloucháte svá vlastní slova, zní vám samotným cizí a je vám jasné, že ten druhý může mít jen velmi mlhavou a zavádějící představu o tom, co se vám vlastně zdálo. Tak chvíli tápete a pak toho raději necháte, protože některé zážitky prostě nejde popsat slovy. „¹¹

Zážitok je komplexný stav vedomia, v stave plynutia je človek natoľko zameraný na to, čo vykonáva, na besprostredné prežívanie, že mu pridáva maximálnu dôležitosť. Na zážitkových kurzoch pomocou hier a simulácií má človek možnosť prežívať rôznu paletu zážitkov od prekonania svojich fyzických síl v náročných disciplínach či lanových prekážkach, vyskúšať si neobvyklé výtvarné techniky, hranie divadla až po riešenie náročných

---

10 Jirásek, Ivo. Vymezení pojmu zážitková pedagogika. časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2004, str. 15

11 Jeroným Klimeš: *Co je to zážitkový kurz*, www.uzitecny-zivot.cz

morálnych tém v diskusných programoch. Hra vytvára bezpečné prostredie, ktoré dáva zážitku zelenú. Zážitok je jedinečný, neopakovateľný, človek zážitok reflektuje pomocou spätnej väzby-review a táto reflexia má často dlhodobé skúsenosti pre ďalší jeho život. Základné princípy výchovy, ktoré zážitková pedagogika používa, stoja na rešpektovaní jedinca ako osobnosti, využíva jeho možnosti a schopnosti, podáva pomocnú ruku, otvára nové skúsenosti a spoločne hľadá cesty k sebe samému a k svetu okolo.

Ota Holec charakterizuje poslanie zážitkovej pedagogiky:

„...od vyvážení člověka z labyrintu světa k poznání lidského údělu v přátelství a spolupráci..“¹²

Základné oblasti pôsobenia zážitkovej pedagogiky:

Výchova metodická.

Do popredia výchovy vystupujú otázky: Ako sa človek rozhoduje, ako vyhľadáva informácie, ako rieši problémy v skupine aj samostatne, ako komunikuje a ako rieši problémy, podporuje zvyšovanie adaptability človeka na rýchlo sa meniace podmienky života

Výchova k tvorivosti

Zážitková pedagogika sa snaží rozvíjať ľudské schopnosti, nachádzať nové riešenia a zvládať nové neočakávané situácie a na druhej strane dokázať sa tvorivo postaviť aj k bežným denným starostiam, súčasne tvorivosť vo vytváraní a pestovaní pozitívnych ľudských vzťahov.

Výchova k vzájomnému porozumeniu.

Zážitková pedagogika sa snaží o výchovu k tolerancii a pochopení druhých a odbúravanie predsudkov voči ľuďom handicapovaným či inak odlišným, a to vzájomným poznávaním sa, a tým lepším poznaním a pochopením rozdielov.

---

¹²Holec, Ota a kol. *Inštruktorský slabikár*. 1. vyd. Praha: Prázdninová Škola Lipnice, str.13

Zodpovednosť za vlastné činy.

Výchova k dospelosti znamená vytváranie osobnosti, ktorá robí rozhodnutia a dokáže myslieť nielen v lokálnych obzorochoch ale aj v globálnom zmysle.

1.2.2. Stručná charakteristika organizácií v Českej republike, ktoré pracujú metodikou zážitkovej pedagogiky:

PŠL- Prázdninová škola Lipnice je „matkou“ zážitkovej pedagogiky v Českej republike. Bola založená v roku 1977 a do roku 1989 bola súčasťou SSM. Pri zrode PŠL stál Allen Gintel. PŠL nadviazala na tradíciu pobytov v prírode a pritom zvolila nové postupy a témy, reagovala na spoločenskú strnulosť vtedajšej doby. Cieľom organizácie bola výchova jedinca v aktívnu a spolupracujúcu osobnosť, ovplyvňujúcu dianie okolo seba. Svoju metódu nazvala intenzívny rekreačný režim. V roku 1991 je PŠL prijatá do celosvetovej pedagogickej organizácie Outward Bound. V roku 1992 vzniká dcérska spoločnosť Outward Bound Česká cesta s.r.o. Za cieľ si zvolila rozšíriť metódu PŠL a Outward Bound na tréning tímovej spolupráce a presadiť sa na trhu vzdelávania. Vychádzajú mnohé publikácie, z ktorých spomeniem len Inštruktorský šlabikár a Zlatý fond her I. a II. PŠL ponúka kurzy pre rôzne vekové kategórie a skupiny, stredoškólači, vysokoškólači, seniori, pre budúcich rodičov, cudzincov.

Hnutie GO!

vzniklo pôvodne ako projekt PŠL, ktorý sa rozšíril medzi niekoľkých organizátorov a mnoho škôl po celej republike. Hnutie je držiteľom akreditácie pre učiteľov a ďalších profesionálnych pracovníkov v školstve. Snaží sa metodikou zážitkovej pedagogiky zasiahnuť do vyučovania na strednej škole, jeho cieľom je predovšetkým zoznámiť študentov navzájom, alebo študentov a učiteľov, naštartovať vzťah medzi školou a rodičom, zmeniť atmosféru

v škole.

Užitečný život

Užitečný život má svoje korene v PŠL, jeho jadro tvoria súčasní či bývalí inštruktori a účastníci kurzov PŠL. Združenie používa rovnaké postupy, červené nite, vrcholy, dramaturgické linky, scenáre, dôležité miesta sa venuje spätnej väzbe. Špecifikom zážitkových kurzov Užitečného života integrácia ľudí s postihnutím

Inštruktori Brno nie sú organizáciou, fungujú akýmsi spontánnym samospádom, veľké združenie inštruktorov. Kurzy organizované Pod organizáciou Inštruktori vycádzajú z kurzov PŠL.

Veľký voz

Združenie vzniklo v roku 2000 v Prahe. Zaoberá sa organizáciou víkendových programov, ktoré v sebe zahŕňajú pomerne široké spektrum činností- od sociálnej psychológie cez zážitkové akcie, či činnosti pohybového charakteru.

Cena Vévody z Edinburgu

pred rokom premenovaná na Mezinárodní cenu mládeže, nie je organizáciou, ale programom. Cieľom tohto programu je vyvážené rozvíjať osobnosť mladého človeka. Deti a mladí ľudia 14-25 rokov sa po dobu dvoch rokov venujú sebazdokonaľovaniu v štyroch oblastiach: talent- jazyky, hudby, varenie, maľovanie, zberateľstvo, šport, služba verejnosti, expedície- byť sám schopný si malú expedíciu naplánovať a potom ju i uskutočniť. Ciele si každý kladie sám a plní ich individuálne. Vedúci tu hrá rolu facilitátora

1.2.3. Dramaturgia zážitkového kurzu

Dramaturgiu kurzu môžeme deliť na teoretickú a praktickú ¹³:

---

¹³(Paulusová, Zuzana. Smysl a význam dramaturgie při přípravě akcí zážitkové pedagogiky Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 1/ 2004, str. 85-89

Teoretická dramaturgia je prvotná fáza pri príprave kurzu. Zmyslom tejto fázy je zhromaždiť, vybrať, vymedziť a pomenovať témy, na ktoré by sa tím inštruktorov chcel v kurze zamerať a vyjasniť si v diskusii jednotlivé stanoviská k daným témam. Cieľom je vždy pripraviť širokú myšlienkovú základňu, z ktorej po tom vyvstane konečný tvar. Napríklad: hľadanie všeobecných tém, témy nadčasové a spoločné všetkým ľuďom, hľadanie aktuálnych spoločenských námetov, typických pre súčasnú dobu, situáciu a podobu spoločnosti. Patrí sem i schopnosť predpovedať aspoň základný smer spoločenského pohybu a vývoja do budúcnosti.

Praktická dramaturgia nadviaže na predchádzajúce teoretické úvahy, konkretizuje jednotlivé myšlienky a vybrané témy a hľadá sa pre ne presný a vhodný tvar a forma. Zmyslom tejto fázy je zniesť veľké, abstraktné, naznačené a nespracované témy z výšin na zem a hľadať, ako sa dané témy najlepšie ztvárnia do programu. Vo fáze praktickej dramaturgie je treba často nájsť neľahkú cestu od širokej abstraktnej myšlienky či nápadu až k jednému konkrétnemu programu.

1.2.4. Zpätná väzba- Review ¹⁴

Review- spätná väzba je neodmysliteľnou súčasťou zážitkovej pedagogiky. Je to ohliadnutie za aktivitou, ktoré má určitý cieľ. Počas aktivity účastníci prežívajú rôzne zážitky príjemné i nepríjemné na osobnej rovine i ako súčasť skupiny. Úlohou review je pozrieť sa na danú aktivitu znova s tromi rôznymi možnými zameraniami- na jedinca, na kolektív, na proces učenia.

1. zameranie na jednotlivca: Dôraz sa kladie na ventilovanie emócií a zmapovanie pocitov, moderátor spätnej väzby vytvára priestor pre každého konkrétneho jedinca. Zjednodušene povedané, takto zamerané review pomáha

---

¹⁴ Reimayerová, E. *Možnosti a meze zpětné vazby po prožitkových technikách*. Praha: Diplomová práce FF UK, 2004

aby ľudia začali lepšie rozumieť sami sebe.

2. zameranie na kolektív: Dôraz sa kladie na skupinové dianie a dynamiku, sledujú sa väzby medzi jednotlivými členmi skupiny. Moderátor spätnej väzby sa pozerá na skupinu účastníkov ako na celok.

3. zameranie na proces učenia : Toto zameranie využíva metódu skúsenostného učenia D.A: Kolba, ktorá ma 4 fázy:

A, bezprostredná konkrétna skúsenosť- jedinec prežíva

B, aktívne premýšľanie- premýšľanie o zážitku a jeho význame, pomenovávanie jednotlivých okamžikov- jedinec vníma a odpovedá si na otázku ČO sa stalo?

C, zovšeobecnenie- generalizovanie na základe predchádzajúcej skúsenosti, vznikajú rôzne teórie a myšlienky, ktoré môžu byť aplikované pri podobnom zážitku

D, aktívne experimentovanie- testovanie myšlienok a teórií v nových situáciách. Jedinec si odpovedá na otázku: Čo ďalej?

Podľa miery štrukturovanosti môžeme review rozdeliť na tréningové a terapeutické. Tréningové review má dopredu jasne definované výstupy, ktoré má dosiahnuť- skúsenosti, zručnosti. Vedúci vedome manipuluje s nastavením predchádzajúcej aktivity podľa stanoveného cieľa a v následnom rozbere spätnej väzby na aktivitu sa sústreďí na od tohto cieľa odvodené tématické či problémové okruhy. V tomto prípade má vedúci pred sebou smer, ktorým chce, aby sa uberalo sústredenie skupiny

Terapeutické review má dopredu danú predchádzajúcu aktivitu, ktorá obsahuje vo svojom prežívaní určitý emocionálny náboj. Aktivita môže byť katalyzátorom k otvoreniu cesty k problémom jednotlivca aj skupiny. Vedúci v nasledujúcom stretnutí so spätnou väzbou iniciuje venovanie pozornosti

predovšetkým témam, ktoré otvoria členovia skupiny sami. Tento typ cieľenej väzby kladie vyššie nároky na sebareflexiu a otvorenosť jednotlivých členov skupiny vrátane vedúceho, od ktorého sa vyžaduje empatia a predchádzajúce skúsenosti. Okrem štruktúry review dôležitú rolu hrajú aj dĺžka stretnutia so spätnou väzbou, frekvencia review počas kurzu, veľkosť skupiny, hĺbka a význam päťnej väzby, direktivita. Review je často dôležitejšie ako samotná aktivita.

1. 3. Integrované zážitkové kurzy.

Hlavným rozdielom medzi klasickým zážitkovým kurzom a kurzom integrovaným je, ako už napovedá názov, účasť ľudí postihnutých účastníkov. V kurzoch združenia Užitečný život ide o telesné a smyslové postihnutie. Postihnutie je premennou, ktorá prechádza všetkými úrovňami kurzu. V nasledujúcej kapitole sa zameriam na to, ako sa vytvára integrovaný kurz, na špecifiká dramaturgie integrovaných kurzov, vysvetlím základné zásady spolužitia ľudí na integrovanom kurze, na záver bude predložená história integrovaných kurzov v Českej republike.

Sugerman vypracoval model facilitácie integrácie v outdoorových programoch a rozdelil ju do nasledovných bodov ¹⁵:

1. Zaistenie informácií, zdrojov, podpory

Prvým krokom je zaistenie dostatočných informácií o postihnutí a o integrovaných kurzoch. Pre inštruktory v Českej republike to môže znamenať kontaktovať inštruktory Užitečného života, členov tímov Prázdninovej školy Lipnice- Mosty, Seminárium, Fénix, prípadne pracovníkov FTK Olomouc či

---

¹⁵ Sugerman, D. 2001. Inclusive outdoor education: Facilitating groups that include people with disabilities. Journal of Experimental Education 24(3), 166-172

FTVS UK Praha, alebo štúdium časopisu Gymnasion 2/2004 venovaný Integrácii

2. Inštruktori a ich postoje.

V druhom kroku je potrebné zistiť, aké postoje zaujímajú inštruktori vo vzťahu k osobám s rôznymi druhmi postihnutia, prípadne je dobré pre tím pripraviť niektoré z integračných hier a inštruktorov postaviť do role postihnutého. Pri vlastnom plánovaní kurzu je vhodné mať čo najpresnejšie informácie o možnostiach-limitoch klientov, ktorí sa budú účastniť integrovaných kurzov. Každá organizácia má svoje zdravotné dotazníky, dotazníky je možné doplniť o otázky smerované k predchádzajúcim skúsenostiam účastníkov s fyzickými aktivitami, pohybom, pobytom v prírode

3. Príprava potrebných adaptácií:

A, adaptácia sa má vytvárať na individuálnej báze. Klienti s rovnakým postihnutím môžu mať veľmi odlišné pohybové schopnosti. Sugerman navrhuje analyzovať danú aktivitu z pohľadu potrebných činností, pohybových zručností či iných schopností a na druhej strane zhodnotiť schopnosti klienta. Pracujete ako tím, hovorí v článku Sugerman, inštruktor má vedomosti o programe a vybavení a klient s postihnutím má vedomosti o svojich možnostiach.

B, Používať iba potrebnú adaptáciu: Je vhodné používať ciele adaptáciu, využívať čo najmenej pomôcok, aby adaptácia bola čo najjednoduchšia. Čím je adaptácia zložitejšia, výraznejšia a komplikovanejšia, tým skôr môže zlyhať. Osvedčili sa jednoduché a praktické metódy

4. Implementácia programov

5. Evaluácia programu - spätná väzba po danej aktivite. Má zhodnotiť, pomenovať pozitíva i negatíva, problémy vzniknuté v priebehu aktivity,

hľadať priestor pre zlepšenie do budúcnosti.

Nie všetci, ktorí pracujú s ľuďmi s postihnutím metódou zážitkovej pedagogiky, poznajú túto schému a pracujú podľa nej. Narušenie v niektorom bode môže však prispieť k neúspechu kurzu. Napiek tomu, sa mnohé z týchto pravidiel v integrovaných kurzoch aplikujú, ak keď nevedomky. Ľudia sami získavajú informácie o práci s postihnutím, vedúci inštruktori si do tímov vyberajú zrelé osobnosti so skúsenosťami, dôkladne sa zisťuje zdravotný stav účastníkov a premýšľajú sa čo najjednoduchšie adaptácie a dôležitá úloha je venované spätnej väzbe po kurze.

1.3.1. Špecifiká dramaturgie integrovaných zážitkových kurzov:¹⁶

Integrácia sa môže odrážať v hlavných myšlienkach kurzu teda v teoretickej dramaturgii. V tomto prípade si integráciu a prácu s handicapom stanovujeme ako prioritu a celý kurz je na integráciu zameraný.

Druhý postup je kurz pre integrovanú skupinu, ktorý má na integrácii nezávislú tému. V tomto prípade je handicap významnou premennou, ako napríklad pri príprave medzinárodného kurzu je jazyková bariéra.

Jedna s najzávažnejších premenných v integrovaných kurzoch je nehomogenita skupiny. V dobe prípravy kurzu väčšinou nepoznáme zloženie účastníkov skupiny. To vyžaduje od tímu pripravujúceho kurz dokázať programy premyslieť v rôznych variantách a modifikáciach, aby sa mohli zúčastniť ľudia s rôznym postihnutím. Nehomogenita sa odráža aj v tom, že rovnaký stupeň postihnutia môže znamenať rôznu stupeň adaptácie: paraplegik (človek s

---

¹⁶Šmíd, D., Reitmayerová, E. Nobody is perfekt aneb Handicap výhodou? Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2/2004. str. 87-93

ochrnutím dolnej časti tela) môže byť samostatný človek na invalidnom vozíčku, ktorý má prácu a životného partnera a na druhej strane to môže byť úplne nesamostatný človek, ktorý žije celý život u rodičov či v ústave. Podobne je to aj so zmyslovým postihnutím, napr. nevidomosť znamená celú škálu od úplnej nevidomosti, cez praktickú, to znamená rôzne stupne postihnutia.

Pre to, aby bol kurz dostatočne plnohodnotný pre všetkých, osvedčil sa podiel 1/3 ľudí s postihnutím k 2/3 bez postihnutia.. Väčší počet ľudí s handicapom skupinu už výrazne spomaľuje, je tu nebezpečenstvo vytvárania stálych dvojíc asistent- účastník s postihnutím, čo túto dvojicu izoluje od ostatných účastníkov.

Pre integrovanú skupinu sa snažíme program prispôsobiť tak, aby každý mohol v programe zažiť niečo individuálne a zároveň program nestratil na svojej intenzite a zaujímavosti a dynamike. Napr. niekoľkohodinový beh je inak vnímaný zdravými účastníkmi a inak účastníkmi s pohybovým obmedzením, napr. chodiacich s barlami. Pri praktickej dramaturgii musíme premýšľať nad fyzickými bariérami: u nevidomých účastníkov nahradzujeme farby zvukmi, u fyzicky handicapovaných účastníkov hľadáme nové spôsoby pohybu, taktiež nad psychickými bariérami: predsudky a strach z komunikácie s handicapovanými účastníkmi. Naša spoločnosť a naše chápanie handicapu je ešte stále plné predsudkov a nedorozumení. Preto je na zážitkových kurzoch potrebné umožniť účastníkom zžiť sa s handicapom, prijať ho ako samozrejmu súčasť v skupine, stratiť zábrany o ňom hovoriť a napríklad použiť aj humor v spojení s postihnutím.

Úplne upravené podmienky ako bezbariérové stredisko, všetky nápisy napísané brailovým písmom, predstavujú umelú sutáciu. Bariérovosť a prekážky, ktoré zdraví a postihnutí spolu musia prekonávať vytvárajú ten pravý

priestor na búranie hraníc a predsudkov.

Integrácia je chápaná ako obojstranný proces. Dôležité je ukázať skupine, že postihnutie či iné nedostatky sú problémom celej skupiny skupina ako celok má potenciál sa s ním vyrovnáť. Integrácia ako obojstranný proces znamená aj hľadanie a uvedomovanie si vlastných nedostatkov a handicapov, niekto pomaly behá, niekto nedokáže kresliť či spievať a zároveň vzájomná tolerancia inakosti.

Riziká handicapu na zážitkovom kurze:

Psychické riziká: V integrovanom kurze môžeme medzi riziká zaradiť nasledovné:

1. psychicky náročné programy, obzvlášť keď sa dotýkajú otázky smrti- napr. Krídla slávy, humanus, Labyrint sveta a raj srdca). Na rozdiel od bežných kurzov je pravdepodobnejšie, že niektorí z účastníkov s postihnutím prechádzal v živote obdobím, keď bol ohrozený na živote, alebo mu jeho diagnóza dáva perspektívu kratšieho života. Napriek tomu je možné tieto programy uviesť, keď sú v programe zdôvodniteľné a medzi inštruktormi je psychológ schopný prípadnú krízovú situáciu zvládnuť.
2. Pasivita niektorých účastníkov s postihnutím: niektorí účastníci sú celý život postavení do role pasívnych partnerov, robia to, čo sa im povie, nič nevyžadujú a o nič sa nehlásia. Na kurze potom dovoľia so sebou manipulovať, nepresadzujú svoj názor, často sa nesnažia pochopiť pravidlá, ani to, ako bude hra prebiehať a čakajú, že to za nich urobia ostatní, alebo že dostanú presné inštrukcie, čo majú robiť. V takýchto prípadoch sa tím má snažiť iniciovať u týchto jedincov sociálne kompetencie, napr. cielene na nich kladie zodpovednosť za skupinu a stavia do pozície rozhodnutia.
3. Nesympatie k účastníkovi s postihnutím- býva spojená s fyzickým

postihnutím účastníka, jeho sociálnymi kompetenciami, zlovykmi, nepríjemným chovaním

4. rýchlosť skupiny- na zdravých účastníkov môže pôsobiť nepríjemne to, že niekedy nie je možné zvládnuť určité veci tak rýchlo a ľahko, ako by to bolo možné v skupine celkom zdravých ľudí. Vnútorňý tlak môže viesť až ak k výbuchu emócií, k tvrdému chovaniu sa k jednotlivcovi či celej skupine, prípadne sa skupina môže rozdeliť na pomalých a rýchlych členov.

Fyzické riziká:

Ide o riziká, kde hrozí fyzické zranenie alebo ublíženie na zdraví. Medzi rizikami špecifickými pre integrovanú skupinu môžeme menovať:

1. programy s putovaním a spaním v prírode: väčšina ľudí s postihnutím nie je zvyknutá spať vo voľnej prírode, nemá potrebné vybavenie, potrebuje pravidelnú toaletu, je tu zvýšené riziko infekcie močových ciest. Na druhej strane sú programy spojené s putovaním veľmi prínosné pre skupinu, stmelujú ju. Keď sa tím kurzu rozhodne takýto program uviesť, musí mať k dispozícii potrebný materiál: spacáky, prenosné WC, stan. Je dobré s rizikovými účastníkmi dopredu hovoriť a nasledujúcom programe

2.bezpečnosť pohybu so špecifickými pomôckami:tlačený vozíček sa môže pohybovať veľmi rýchlo, porovnateľne s rýchlosťou bežca. To so sebou nesie riziko vypadnutia a zranenia človeka, ktorý sedí na invalidnom vozíčku. Preto na každom integračnom kurze by v prvých dňom mala byť zaradná miniškola s praktickou ukážkou manipulácie s invalidným vozíčkom, navigovanie ľudí nevidomých atď.,

3.vysoké nároky na fyzicky slabších jedincov- kurz kladie vysoké nároky na fyzický stav handicapovaných jedincov. Dynamika kurzu niekedy nedovolí, aby

sa unavený človek staral o svoju fyzickú toleranciu. Zdravotný stav konzultujeme so zdravotníkom kurzu

1.3.2. Review

Na integrovanom kurze plní spätná väzba nemenej dôležitú úlohu, plní všetky úlohy ako na klasickom kurze. Okrem toho sa v review integrovanej skupiny často otvárajú otázky života človeka s postihnutím, komunikácie s človekom s postihnutím, odbúranie zažitých predsudkov a predstáv o živote postihnutých. Je tu taktiež priestor pre prípadné vyjasnenie si konfliktov spojených s handicapom: strach, agresivita, hnev a nepohodlie integrovanej skupiny a mnohé iné. Je veľmi dôležité, aby bola vytvorená dostatočne dôveryhodná atmosféra, aby každý účastník mal dostatočný priestor sa vyjadriť.

Pre inštruktorov sú dve možnosti ako pracovať v integrovanej skupine. Sami v review otvoria otázku integrácie, alebo dajú priestor, aby sami účastníci pomenovávali problémy či otázky danej skupiny.

1.3.3. Obecné princípy spolužitia so zdravotne postihnutými nielen na kurzoch:

Pavla Francová, nevidomá žena, držiteľka mnohých medailí z MS, ME a paralympijských hier, maliarka, účastníčka, neskôr aj inštruktorka niekoľkých kurzov v Prázdinovej škole Lipnice Fénix 1999, Intertouch 2000, Do nitra země 2001 vyjadruje nasledovné základné princípy na integrovaných zážitkových kurzoch:

1. Nebáť sa otázok
2. Zistiť, či účastník súhlasí s otvorenou komunikáciou týkajúcou sa vlastného postihnutia.

3. Vnímať účastníka, aby sme zistili, aké výrazy v spojení so svojím postihnutím používa a následne ich aj používať.
4. Nemyslieť si, že musíme mať pre všetky kurzovné situácie riešenie, ako účastníka zapojiť.
5. Vnímať účastníka ako možný zdroj riešenia. Je lepšie niečo účastníkovi z programu prezradiť a dohodnúť sa s ním, ako by ho bolo možné zapojiť.
6. Pamätať si, že pomoc má zmysel len vtedy, keď má príjemca pomoci možnosť sa vyjadriť, v akej podobe sa mu má pomôcť.
7. Vnímať človeka s postihnutím ako partnera.
8. Nevidieť v prítomnosti človeka s postihnutím problém, ale príležitosť sa niečo nové dozvedieť, naučiť a pochopiť.
9. Byť prirodzený.

Pre sluchovo postihnutých účastníkov popisuje P. Francová tieto zásady:

1. Zistiť rozsah postihnutia, aby sme sa vyhli zbytočnému zvyšovaniu hlasu.
2. Snažiť sa eliminovať hluk v pozadí, ktorý sluchovo postihnutého ruší mnohonásobne viac než človeka bez postihnutia.
3. V priebehu rozboru v menších skupinkách presunúť skupinku so sluchovo postihnutým účastníkom mimo dosah ostatných skupiniek.
4. Uvádzame program podmaľovaný hudbou, počítajme s tým, že sluchovo postihnutému znemožňujeme sledovať náš ústny výklad. Osvedčilo sa spísať verbálnu časť na papier a dať postihnutému pred programom.
5. Pri programoch sa snažiť zaistiť, aby sluchovo postihnutý dobre videl

na toho, kto hovorí, a aby ten, čo hovorí, výrazne artikuloval.

6. Ponúknuť sluchovo postihnutému možnosť kedykoľvek sa spýtať.

Pre zrakovo postihnutých účastníkov uvádza nasledovné:

1. Pri kontakte so zrakovo postihnutým sa snažme chovať prirodzene a vecne. Pomoc nevnucujeme.
2. Vyvarujeme sa prejavov súcitu. Nepripustíme podceňujúce alebo znevažujúce výroky
3. Pri kontakte zdravíme ako prví. Sami sa predstavíme a pripojíme oslovenie, aby vedel, že pozdrav platí práve jemu.
4. Pri vstupe do miestnosti sa nechajme zreteľne poznať, vyslovme svoje meno. Taktiež oznámime svoj odchod z miestnosti.
5. Neprejednávajme záležitosti s jeho sprievodcom, sprievodca nie je zástupca. Nevidomý nemôže udržiavať zrakový kontakt, svoje záležitosti si však môže zariadiť sám.
6. Keď sa nevidomý ocitne v orientačných ťažkostiach, ponúknime mu pomoc. Veľký hluk, prudký dážď i sneh veľmi zhoršujú orientáciu v priestore. Ponúknime nevidomému, aby sa zavesil za naše rameno, môže ísť krok za nami, sledovať naše pohyby a prirodzene na ne reagovať.
7. Keď budeme nevidomého doprevádzať dlhšiu dobu, popíšme mu hlavné rysy okolia, vybavenie miestnosti a osoby, ktoré sa okolo nachádzajú. Pri popisovaní sa nemusíme vyhýbať optickým dojmom a farbám.

Dodržovanie týchto zásad pomôže skupine vo vzájomnej komunikácii a vo vzájomnom trávení času na kurze. Nemenej dôležitá je osobná vyzretosť inštruktorov a osobný príklad, ktorý davajú účastníkom.

1.3.4. História integrovaných zážitkových kurzov ¹⁷

Začiatok histórie integrovaných kurzov nás zavedie na pole prázdninovej školy Lipnice do roku 1992, kde na Inštruktorskom kurze vzniká cvičný projekt Milana Hanuša pre integrovanú skupinu. Prvý integrovaný kurz bol organizovaný v roku 1994, vedúcim inštruktorom sa stal Zdeněk Beneš. Kurz mal symbolický názov Mosty a bol určený pre kombinovanú skupinu ľudí zdravých a paraplegikov. Celý projekt bol pre inštruktorov Prázdninovej školy Lipnice veľkým experimentom, a to preto, že inštruktori sami mali málo priamych skúseností z postihnutím a jeho zapojením v zážitkovej pedagogike. Niektoré programy boli koncipované tak, že prebiehali paralelne pre ľudí s postihnutím a bez. Ukázalo sa, že oddelené programy zvyrazňujú odlišnosť účastníkov. Kurz konaný nasledujúci rok túto hranicu už prekročil. Ponúkol účastníkom nielen plnohodnotný program, ale aj niečo navyše, a to zážitok z integrácie, teda prekonávanie psychických hraníc medzi zdravými a postihnutými. Od roku 1996 začína fungovať projekt Seminárium, so zameraním na výchovnú funkciu, určený pre pedagógov a výchovných pracovníkov. Kurz prirodzenou formou predkladal skúsenosti z integrácie a ponúkal možnosť, ako rozšíriť detské aktivity aj pre deti s postihnutím. Počas projektu Seminárium sa ľudia s postihnutím prvý krát zúčastnili vysokých

¹⁷Krump, L. *Pár slov o histórii integrovaných kurzů v Prázdninové škole Lipnice a v Užitečném živote*. Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice 2/ 2004, str. 72-75

lanových aktivít a nasledujúci rok aj zlaňovania skál. Nasledujúce ročníky Seminária boli sprístupnené aj zrakovo postihnutým účastníkom. V roku 1999 vzniká nový integračný kurz Fénix s podtitulom: integrácia začína tam, kde sa o nej prestáva hovoriť. Hlavným kritériom pre účasť na kurze bol dostatok motivácie, plné nasadenie, a nie zdravotné postihnutie.

Prehľad kurzov prázdninovej školy Lipnice do roku 2000 ¹⁸:

1994: Mosty:(Z. Beneš) prvý kontakt s ľuďmi s postihnutím

1995: Mosty II (V. Svoboda): pokračovalo sa v línii nastavenej v integračnom kurze Mosty, bez delených programov pre postihnutých a zdravých

1996: Mosty III (V. Svoboda): v prípravnom tíme i inštruktorka na vozičku

Seminarium I (V. Svoboda): projekt pre učiteľov s cieľom motivovať ich pre vytváranie integrovaných skupín detí

1997: Mosty IV (S. Vaštová): kurz sa musel pre povodne na Morave zrušiť

Seminarium II (V. Svoboda): kurz prvý krát otvorený aj pre nevidomých účastníkov

1998: Seminarium III (V. Svoboda):

Intertouch (O. Petrová): v tíme ako inštruktor je nevidomá žena

1999: Fénix (V. Svoboda)

Rok 1998 je rokom, keď zážitková pedagogika začína prenikať do občianskeho združenia Užitečný život, združenie malo do tejto doby skúsenosti najmä s prácou s deťmi v liečebných kúpeľoch Železnice. Trojica inštruktorov Eva Reitmayerová, Lukáš Krump, Honza Krejsa zúročili svoje skúsenosti zo zážitkovej pedagogiky z Prázdninovej školy Lipnice, z prípravy

---

¹⁸ Krump, L. *Pár slov o histórii integrovaných kurzů v Prázdninové škole Lipnice a v Užitečném živote*. Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice 2/ 2004, str. 72

kurzov Mosty, Seminárium a na druhej strane skúsenosti s prácou s deťmi s postihnutím a začali vytvárať vlastnú metodiku aplikácie hier pre integrovanú skupinu. Táto trojica tvorila základ inštruktorských tímov nasledujúcich ročníkov. Kurzy boli otvorené širokej škále telesných postihnutí a integrácia bola dôležitým prvkom kurzov, v prvých ročníkoch integrácia bola hlavnou témou kurzu a postupne sa témou stávali aj iné aktuálne témy a integrácia zostávala ako samozrejma súčasť kurzu, nie však hlavná téma. Integrácia bola chápaná ako obojstranný proces, možnosť „byť spolu“, vytvárať z ľudí s postihnutím a aj bez jednu skupinu, spoločne trávený čas a prekonané ťažkosti a náročné úlohy prinášali osobné zážitky integrácie, pri ktorých sa lámali psychické bariéry. V roku 2002 vzniká premiový kurz „Zimní had“. Tento kurz ako prvý spája myšlienku zážitkového kurzu, horského zimného prostredia a integrovanej skupiny. Kombinácia týchto podmienok vyžadovala hľadanie nových možností pohybu ľudí s postihnutím v zimnom teréne. Rok 2003 priniesol novú spoluprácu s K-klubom a prvý krát bol kurz Arbor Vitae obohatený o nízke a vysoké lanové prekážky. Od roku 2003 začínajú vznikať tzv. elévske kurzy, pripravované absolventmi inštruktorských kurzov pod vedením skúsených inštruktorov, tak vznikli kurzy Barevná zahrada, Ve svém živlu, Pod hladinou. Činnosť združenia Užitečný život sa v poslednej dobe začína rozširovať o kurzy na objednávku. Medzi organizácie, s ktorými bola táto forma spolupráce nadviazaná, patria Tyflocentrum o.s. a Asistence o.s. Týmto spôsobom sa metodika integrovaných kurzov môže ďalej rozširovať a uplatňovať v praxi.

2. Praktická časť

2.1. Úvod praktickej časti

Praktická časť bakalárskej práce bude venovaná integrovanému kurzu Cesta k ľuďom, ktorý sa uskutočnil 8.-12. 11. 2006 ako jeden zo zážitkových kurzov občianskeho združenia Užitečný život. Kurzu sa zúčastnilo 20 účastníkov, z toho 11 žien a 9 mužov, 5 účastníkov zrakovo postihnutých a 1 telesne postihnutý- na invalidnom vozíku.

Kurz Cesta k ľuďom bol súčasťou trojdielneho cyklu pod názvom Rozcestie - Cesta k sebe, Cesta k ľuďom, Cesta za hranice. Spoločným menovateľom trojdielneho cyklu boli hranice. Cesta k sebe bola zameraná na hranice vlastného prežívania, potenciálu a možností seberealizácie a sebareflexie. Tretia časť Cesta za hranice bola koncipovaná ako výzva k prekonaniu fyzických hraníc, z organizačných dôvodov sa nekonala. Témou mojej bakalárskej práce bude druhý kurz v poradí: Cesta k ľuďom, zameraním kurzu bola komunikácia.

2.2. Dramaturgia kurzu

Príprava prebiehala počas troch víkendových stretnutí sedemčlenného prípravného tímu. Tím tvorili z veľkej časti aktívni členovia občianskeho združenia Užitečný život, pochádzali z rôznych profesných prostredí, prípravný tím ako celok bola skupina integrovaná, vedúci inštruktor bol človek na invalidnom vozíku. V diskusii prípravného tímu boli stanovené nasledujúce ciele, ktoré tvorili teoretickú dramaturgiu kurzu:

1. Uvedomiť si svoj štýl komunikácie.
2. Získať spätnú väzbu na to, ako pôsobí jeho/ jej štýl komunikácie na

ostatných.

3. Možnosť vyskúšať si rôzne spôsoby komunikácie, ktoré nie sú v živote bežné.

4. Uvedomiť si, ako sa handicap odráža v komunikácii

Nasledovali ďalšie hodiny diskusie, kde sa tím snažil nájsť konkrétnejšiu podobu cieľov kurzu. Výsledkom boli nasledujúce štyri body :

1. vytvoriť rôznorodné situácie, kde účastníci budú mať možnosť prejavovať svoj štýl komunikácie

2. vytvoriť dostatočný priestor pre spätnú väzbu v skupine, to znamená dôveryhodné prostredie na vyjadrovanie svojich pocitov a názorov na komunikáciu ostatných.

3. vytvoriť dostatočne zaujímavé nové situácie, kde by si účastníci mohli vyskúšať rôzne iné formy komunikácie

4. v diskusii otvoriť otázku, ako sa handicap odráža v komunikácii

Na dosiahnutie cieľov bol zvolený dramaturgicky zvolenie tieto čiastočné ciele, ktoré vytvárala praktickú dramaturgiu kurzu. Zvolené body boli následne rozdelené do troch fází.

1. uvoľnenie, naladenie na kurz,

2. zoznámenie

3. vytvorenie dôveryhodnej atmosféry

4. role v skupine, ktoré sú účastníkom prirodzené

5. upevnenie dôvery

6. uvedomenie si, pomenovanie, spätná väzba,

7. vyskúšanie si niečoho nového

Prvá fáza - body 1-4: po úvodnom naladení a zoznámení sa v skupine majú programy v prvom cykle účastníkom ponúknuť situácie, v ktorých bude pre účastníkov vytvorená možnosť prejavíť svoj bežný štýl komunikácie

Druhá fáza body 4-5 : ponúka priestor pre otvorenú spätnú väzbu a pomenovávanie vlastných komunikačných mechanizmov, vecí, ktoré komunikácii napomáhajú a vecí, ktoré ju na druhej strane blokujú či znemožňujú

Tretia fáza: ponúka možnosti vyskúšať si nové komunikačné možnosti a štýly v rôznych pozíciách a postavách

2.3. Programy kurzu¹⁹

Zo širokého spektra hier a programov sa vyberali také, ktoré by korešpondovali s niektorým z cieľov kurzu. U každého takto nájdeného programu sa prehodnocoval význam a prínos, vhodnosť pre integrovanú skupinu, nutnosť adaptácie. Zasadzovaním programov do časovej osy sa vytváral scenár kurzu, viď príloha č. 1. scenár kurzu.

V nasledujúcej kapitole bude predstavený popis programov s touto štruktúrou: krátke predstavenie programov, zvolené adaptácie pre integrovanú skupinu a výstup programu, prípadne budú uvedené komentáre z dotazníkov vyplňovaných účastníkmi po skončení kurzu. Programy sú radené za sebou v

---

¹⁹ Programy kurzu vznikala ako adaptácie už známych hier Prázninovej školy Lipnice: Práznová škola Lipnice: *Zlatý fond her I.* Praha: Portál, 2002, Hrkal, J., Hanuš, R. *Zlatý fond her II.* Praha: Portál alebo ako niektorá doposiaľ neuvyverejnených hier z interných materiálov Užitečného života, prípadne vznikli ako premiery, autorské hry inštruktorského tímu kurzu Cesta k ľuďom: Reimayerová, Krump, Altman, Jelínková, Nový, Máchal, Konvalinková, Krejsa, Brázdilová.

časovom slede ako boli prezentované na kurze.

2.3.1. Oboznámenie sa so strediskom:

Po príchode boli účastníci rozdelení do skupín s úlohou zostaviť mapu strediska. Do strediska mali prístup nevidomí účastníci alebo účastníci zdraví so zaviazanými očami. Svoje pozorovanie prinášali informácie ľuďom stojacim vonku, ktorí zakresľovali mapu.

Tento úvodný program mal splniť viac cieľov:

1. prvá kooperácia účastníkov navzájom, zoznámenie sa navzájom
2. zoznámenie sa so strediskom.

Pre nevidomých účastníkov je dôležité dokonalé oboznámenie sa s priestorom, v ktorom sa budú niekoľko dní pohybovať, a to najlepšie hmatom. Tento úvodný program túto možnosť poskytol a zároveň staval ľudí so zrakovým postihnutím do role expertov s cennými skúsenosťami. Program svoju úlohu splnil, bol príjemným a zároveň účelným úvodom do kurzu.

2.3.2. Večer očakávaní:

Po večernom zoznamovaní boli účastníci uvedení do tmavej miestnosti, kde po úvodnej motivačnej scénke mal každý účastník vyjadriť svoje očakávanie od kurzu. Program slúžil pre účastníkov na jasné formulovanie svojej motivácie účasti na kurze a očakávaní od kurzu, čo pre tím malo tiež informačnú funkciu, program taktiež splnil funkciu úvodného rituálu.

2.3.3. Budíček: Autoškola

Z nedostatku času sme program: dielňu a základné informácie o navigovaní nevidomých, základné pravidlá pohybu na invalidných vozíkoch, pohyby po schodoch s invalidným vozíkom zaradili ako ranný program- budíček.

Ciele: oboznámiť účastníkov so základmi správania sa nevidomých účastníkov a práce s invalidným vozíkom a prakticky si tieto zásady vyskúšať

Výstupy: Tento program je veľmi dôležitý a neosvedčilo sa nám zaradiť ho ako budíček. Účastníci po rannom zobudení sa nedokázali sústrediť na výklad. Program pôsobil chaoticky, bol pre účastníkov nepríjemný. Program tohto typu vyžaduje vhodnú dobu, sústredenie účastníkov aj inštruktorov a potrebuje zvýšenú bezpečnosť. Tieto tri prvky sa nepodarilo splniť.

2.3.4. Vedecké úlohy

Program bol koncipovaný ako sled krátkych úloh pre menšie skupiny účastníkov. Účastníci sú postavení pred problém (napríklad bez zraku z povrazu zostaviť trojuholník, premiestniť skupinu účastníkov cez lanovú prekážku: tzv. pavučina a iné) a je na skupine ako celku, ako dokáže komunikovať, zvoliť riešenie problému. V priebehu týchto úloh sa v účastníckej skupine profilujú základné pozície ako vodca skupiny, kritik, pasívny člen, otvárajú sa základné komunikačné stratégie, prvé praktické skúsenosti s integráciou.

Ciele programu: Program vytváral možnosť prejavíť svoj základný druh komunikácie a uvedomiť si svoju pozíciu v skupine. Štyri za sebou nasledujúce úlohy sme v scenári zvolili cielene. Skúsenosti zo spolupráce v jednej úlohe mohla skupina aplikovať na úlohu nasledujúcu. Riešenie úloh vyžadovalo spoluprácu a začlenenie ľudí s postihnutím.

Adaptácia: aktivity boli zvolené tak, aby boli prístupné integrovanej skupine

Výstupy: Dôležitejšie než splnenie danej úlohy je zážitok a skúsenosť spolupráce v skupine. Z tohto pohľadu program cieľ splnil.

z dotazníkov účastníkov:

“..dobře, že se kurzu účastní handicapovaní i zdraví lidé a společně plní programy.. velmi se mi líbil program Vědecké úkoly. Líbilo se mi kolektivní řešení těchto úkolů...”

2.3.5. Nonverbal

Je program typu workshop na uvedomovanie si neverbálnej komunikácie, mal dve časti:

1.časť – kolektívna: úvodné uvoľnenie

Účastníci chodia po miestnosti, podľa hudby si majú predstavovať rôzne pocity, vžiť sa do nich a podľa toho sa pohybovať – prispôbiť chôdzu, postavenie tela, gestikuláciu, mimiku. Na každý pocit hraje vhodná hudba (cca 3min), pocity sú pozitívne i negatívne.radosť, smútok, zlosť, zúfalstvo, neistota, strach, nadšenie, zamilovanosť, nádej, šťastie, nervozita .

2.časť – skupinková: účastníci sú rozdelení do dvoch skupín

-vidím alebo počujem

Účastníci predstavujú rôzne pocity a situácie a ostatní v skupine vnímajú ich vystúpenie, a iba sluchom alebo iba zrakom majú za úlohu uhádnuť o aký pocit, emóciu ide. Situácie, ktoré sa vyjadrovali, boli nasledovné: utešovanie , povzbudenie, presvedčovanie, hádka, oznámenie nepríjemnej zprávy.

-cítim

Účastníci majú zaviazané oči. S pomocou hmatu bez slov, majú ostatným vyjadriť poďakovanie, rozlúčiť sa.

Cieľom aktivity: bolo uvedomenie si rôznych dimenzií neverbálnej komunikácie: modulácia hlasu, gestikulácia, mimika, tempo reči, pohyb celého tela a iné. Účastníci mali sami v sebe tieto danosti odhaliť a pokúsiť sa ich vnímať. Snažiť sa tieto neverbálne zložky v komunikácii vnímať a vo svojej

komunikácii ich hľadať. Neodmysliteľnou súčasťou bola spätná väzba, kde účastníci pomenovávali svoje pocity, keď nevideli, nepočuli a hľadali sa paralely s reálnym životom, napr. na aké komunikačné prostriedky kladieme dôraz v našej komunikácii.

Výstup: V prvej časti sa účastníkom nepodarilo dostatočne sa stotožniť s pocitmi. Spôsobené to bolo podmienkami: malým priestorom pre veľa ľudí a zároveň aj tým, že mnoho ľudí potrebuje dostatok času vžiť sa do pocitov a niekto potrebuje byť sám. V druhej časti programu je vhodné dobre sformulovať a priblížiť účastníkom priebeh programu. Predíde sa tak nečakaným nedorozumeniam. Jedna nevidomá účastníčka odišla hneď na začiatku tejto časti, pretože z uvedenia jej zostal dojem, že program bude zameraný len na vizuálne dojmy. Pritom ona ako nevidomá účastníčka mala najväčší potenciál vnímať sluchom rôzne odchýlky farby, intonácie a ďalších odtieňov reči. Mohla sa stať priamo odborníkom a takto nevhodným uvedením časti odišla s pocitom, že program vôbec nie je pre ňu. Program zostal svojím vyznením veľmi na povrchu, preto pre ďalšie uvedenie by sme doporučovali ho uviesť v čase kurzu, keď sa účastníci už poznajú a môžu do programu vložiť viac vlastných emócií.

2.3.6. Pre a proti

Pre a proti je diskusný program, ktorý sa skladal z dvoch častí. Cieľom prvej časti bolo formulovať pravidlá korektnej diskusie. Účastníci boli rozdelení do menších skupín a ich úlohou bolo formulovať základné pravidlá diskusie, nakoniec sa menšie skupiny spojili a výstupom boli pravidlá korektnej diskusie, na ktorých sa zhodla celá skupina. Druhá časť bola praktická. Účastníci boli rozdelení do dvojíc, každá dvojica dostala jednu tému a jeden z dvojice mal zastávať názor pre a druhý proti. Po chvíľke prípravy prebehli pred

publikom diskusie a poslucháči mali hlasovať, ktoré vystúpenie ich presvedčilo. Hodnotiť sa mal konkrétny výstup, argumenty, nie osobný názor rozhodujúceho či rečníka. Cieľ: Program ponúkal účastníkom možnosť vyskúšať si vystupovanie a formulovanie svojho názoru pred skupinou.

Adaptácie pre integrovanú skupinu: Pre účastníkov s telesným a zrakovým postihnutím žiadne adaptácie neboli potrebné. Pokiaľ v skupine nie je účastník s výraznou vadou reči či problémom vyjadrovania, sú diskusné programy naopak veľmi vhodné pre integrovanú skupinu. Zdraví i postihnutí majú rovnaké šance a východziu pozíciu a niekedy sú rečové a vyjadrovacie schopnosti ľudí napr. so zrakovým postihnutím nadpriemerné. Pri vnímaní reči druhých dokážu vnímať jemnejšie odchýlky hlasu, intonácie, sú citlivejší na farbu a vyjadrovanie. Následné review bolo zamerané na to, či pravidlá korektnej diskusie, ktoré si účastníci formulovali v prvej časti programu, vedú k úspechu či nie. Výsledok: Nepodarilo sa nám prepojiť prvú a druhú časť programu. Prvá časť bola zameraná hlavne na korektnosť diskusie, druhá na presvedčanie diskutujúceho, nedostatočne sa pracovalo so zadaním a obidve časti namiesto toho, aby sa prepájali a doplňovali, sa minuli.

Na druhej strane program priniesol množstvo výborných diskusií, kde postihnutí a zdraví ľudia dokázali pred skupinou vystúpiť a nápadmi a argumentmi presvedčiť. Pre mnohých to bolo určite vykročenie z komfortnej zóny a uvedomenie si, ako reagujem v takýchto a podobných situáciach.

2.3.7. Evolúcia

Evolúcia je večerný haptický program. Za zvuku relaxačnej hudby so sprievodným slovom účastníci prechádzali rôznymi štádiami života: baktérie, ryby, vtáky až po štádium človeka. V každej z týchto častí boli účastníci

vyzvaní, aby sa pohybovali a komunikovali dotykom medzi sebou.

Cieľ: program patrí medzi tzv. icebreaker, dotykom sa lámu medzi účastníkmi hranice a skupina sa zblízuje. Druhým bola neverbálna – haptická komunikácia medzi účastníkmi.

Adaptácie: Program je plne uskutočniteľný pre nevidomú skupinu účastníkov, pre telesne postihnutých, najmä ľudí na invalidnom vozíku, môže byť nepríjemný až úplne nezvládnuteľný. Preto je dobré o tom s telesne postihnutým účastníkom pred programom hovoriť a vysvetliť mu, o aký program pôjde, a nechať rozhodnutie, či sa programu zúčastní alebo nie, na jeho voľbe. Taktiež je dobré byť pripravený, že haptické programy môžu v ľuďoch bez ohľadu na postihnutie vyvolať dávne a nespracované pocity, preto je dobré mať v tíme psychológa, ktorý má skúsenosti s krízovou intervenciou.

Výstupy: Program vcelku splnil svoj účel, niektorým účastníkom robilo problémy sa do hudby vžiť, u niektorých účastníkov sa vyskytol problém dotyku s ostatnými účastníkmi.

2.3.8. Hrníčkárna

Je verbálny program, kde účastníci majú možnosť anonymne položiť otázku komukoľvek v miestnosti, napísať a uložiť do jeho hrnčeka. Nasleduje kolo kde účastníci postupne odpovedajú na dotazy, ktoré majú v hrnčekoch. Obvykle sú tri kolá, zo skúsenosti postupne s dôvernejšími otázkami. Každý hráč má právo v jednom kole nedpovedať na jednu otázku.

Cieľ hry: otvorená spätná väzba, vytvorenie dôvery v skupine

Adaptácie: program je vhodný pre integrovanú skupinu, pre nevidomých účastníkov a účastníkov s poruchou jemnej motoriky je vhodné zvoliť nestranného asistenta, ktorý účastníkom pomôže otázky napísať.

Výstup: Program úplne splnil svoje ciele, účastníci ho privítali z nadšením, boli otvorení a otvorene aj na otázky odpovedali, program bol intenzívnym spoločným zážitkom celej skupiny, ktorý podstatnou mierou prispel k upevneniu vzájomnej dôvery v skupine.

2.3.9. Hra JSO

je strategická hra, ktorá kombinuje fyzicky náročný závod a nutnosť dobrého plánovania. Úlohou je vybrať nového Šamana domorodého kmeňa. Účastníci sú rozdelení do 3 skupín, rodín, z ktorých bude vybraný nový Veľký Šaman. Veľkým šamanom sa stane člen tej rodiny, ktorá dokáže uhádnuť najviac slov zadaných 15 bohmi, slová môžu hádať na základe indícií. Účastníci majú možnosť vybrať si z troch rolí v hre:

prieskumník: po absolvovaní danej trasy získava samotné indície k slovám, pritom nie je jasné ktorá indícia patrí ku ktorému slovu,

šaman: absolvuje rovnakú trasu a tým zistí, ktorá indícia patrí ku ktorému slovu

obchodník: môže obchodovať s vešticou a získať indíciu s určením, ku ktorému slovu patrí, alebo určenie pre jednotlivú indíciu. Ďalšia možnosť je obchodovanie s ostatnými obchodníkmi z iných družstiev.

Trasu bolo možné absolvovať len v dvojici, buď jeden na vozíku alebo jeden nevidiaci účastník.

Cieľ hry je kombinovanie fyzickej námahy a strategického myslenia, lingvistické uvažovanie nad indíciami slov, možnosť voľby svojej role v skupine: prevažne fyzicky náročná rola prieskumníka, až po úplne strategickú pozíciu obchodníka. Skupina bola ako celok a úlohou bolo získať čo najviac indícií, potreba bolo kombinovať fyzickú a strategickú zložku. Bolo na skupine, ako svoje sily odhadne, koho do ktorej pozície postaví, inými slovami

povedané ako bude pracovať ako celok.

adaptácie: Hneď na začiatku ponúkala hra možnosť voľby medzi fyzicky náročnejšou pozíciou a premýšľajúcou pozíciou, to je možnosť pre sebarealizáciu aj ľudí s pohybovým obmedzením. Komunikácia bola prítomná v samostatných skupinách: rozdelenie rolí, koordinácia získavania indícií, smerom von to bolo vyjednávanie s ostatnými skupinami a snahy vyjednať čo najlepší obchod.

Záver: Hra prebehla úspešne, účastníci privítali aktivitu vo vonkajšom prostredí, skupiny boli vtiahnuté do deja, všetky skupiny sa dokázali dobre zorientovať v situácii, kombinovať, strategicky premýšľať, účastníci s handicapom boli plnohodnotnými účastníkmi v tíme.

Pohyb na vozíčku však bol nedostatočne zvýhodňovaný, účastníci volili variantu beh: jeden vidiaci a jeden nevidiaci, ktorá bola rýchlejšia ako varianta s vozíčkom. Bolo by vhodné túto variantu nejakým spôsobom bonifikovať, aby bola pre účastníkov atraktívnejšia.

2.3. 10. Farebná komunikácia

Farebná komunikácia je výtvarný program zameraný na neverbálne vyjadrovanie komunikácie. V úvodnej časti každý účastník dostane k dispozícii papier formátu A5, na ktorom znázorní, ako sa vníma. Následne sa tento A5 formát nalepí na A3 formát. V ďalšej fáze sú účastníci vyzvaní, aby priložili svoj papier k papierom ľudí, vedľa ľudí, s ktorými je im dobre, vedľa toho, koho chcú. Farbami či iným výtvarným materiálom majú účastníci možnosť vyjadriť komunikáciu medzi sebou a človekom, ktorému patrí susedný papier. Tvorba prebieha potichu, každý má možnosť kresliť len na svojom papieri. Po programe je zaradená spätná väzba zameraná na pomenovanie pocitov

spojených s tvorením, umiestňovaním svojich obrázkov vedľa obrázkov druhých ľudí a najmä na popis prebiehajúcej komunikácie farbami a výtvarným materiálom. Cieľom programu bolo vyjadrenie komunikácie alternatívnym spôsobom, tvorenie pomocou farieb je zástupné a niekedy odkryje viac ako samotná diskusia o tom, ako každý z nás komunikuje.

Adaptácie: Pre nevidomých účastníkov boli pripravené rôzne materiály: plastelína, modurit, špagáty, rôzne druhy cestovín atď.

Výstupy: Program splnil svoju rolu ako alternatívne vyjadrovanie, s nadšením bol však prijatý len menšinou účastníkov, ako to u výtvarných programov vo väčšine prípadov býva. Skupina 20 ľudí je pre program tohto typu veľká. Programu sa zúčastnili štyria nevidomí účastníci, to spôsobilo, že niektoré časti programu zanikli, napr. význam toho, že umiestnili svoj obrázok do blízkosti ľudí, ktorých sami cheli.

2.3.11. Trojuholníky

Trojuholníky je program, ktorý je zároveň spätnou väzbou, kde účastníci rozdelení do menších skupín hodnotia svoju pozíciu v sústave troch rozličných vrcholov trojuholníku: napr. bager (človek tvorivý a vodca skupina), ponorka, (človek pozerajúci na dianie v skupine s nadhľadom, schopný analytického premýšľania) sanitka (človek so sociálnym cítením, schopný skupinu stmeliť). Prvý krok pozostával z toho, že ľudia naznačili svoju pozíciu v trojuholníku a v druhom kroku mala možnosť skupina posunúť človeka tam, kde si myslí, že v sústave patrí. Daný človek mal potom možnosť sa k svojej pôvodnej a skupinou určenej pozícii vyjadriť. V každej z malých skupín bol prítomný jeden člen tímu, ktorý diskusiu viedol.

Cieľom programu bola spätná väzba medzi účastníkmi, program bol umiestnený do polovice kurzu, takže umožňoval získať informácie o svojej pozícii v skupine, ale aj dostatok času ešte niečo zmeniť.

Adaptácie: Ak sa v skupine nachádzajú nevidomí účastníci, je dobré pozície v trojuholníku nejako plasticky znázorniť napr. figúrky, špendlíky, inak hra nepotrebuje žiadne modifikácie.

Výstupy: Hra splnila svoj účel, účastníci boli veľmi vnímaví a konkrétne a zároveň citlivo pomenovávali svoju pozíciu ľudí v skupine.

Z ohlasov účastníkov:

„...nejsilnejším zážitkom byly programy typu sociogram, či trojuhelníky-mohli jsme se tak víc poznat, takže to bylo pro mne pozitivní...“

2.3.12. Albatros

Albatros je večerný program o rozdielnych kultúrach a o rozličnom chápaní symbolov v rôznych kultúrnych rámcoch. Pre účastníkov bola pripravená návšteva v cudzej civilizácii, boli uvedení do miestnosti s nezvyklou hudbou a dvaja inštruktori ako muž a žena predstavovali domorodý pár a predvádzali ich zvyky: rituál zdravenia, rituál jedla, komunikácie. Účastníci boli tiež rozdelení do párov a boli vyzývaný k tomu, aby sa rituálov tiež zúčastňovali. Cieľom programu bolo uvedenie si, že naše správanie, konanie a zároveň aj komunikácia vychádza z určitého kultúrneho rámca, čo je považované za normálne v našich podmienkach, nemusí byť ako normálne a prijateľné chápané aj v inej kultúre. Platí to aj pre svet ľudí s postihnutím. Program mal ukázať, že zvyky, chovanie a naše reakcie môžu mať hlboké kultúrne korene.

Albatros je hra založená na atmosfére vytváratej predovšetkým vizuálnymi podnetmi: rituály, pohyb účinkujúcich inštruktorov, oblečenie, výzdoba miestnosti. Preto najmä pre nevidomých účastníkov môže byť táto hra

nezrozumiteľná a ťažko uchopiteľná. Pri zaradení hry do scenára sme sa zamýšľali, ako by sme hru čo najviac nevidomým účastníkom priblížili. Výsledkom bolo zvýraznenie zvukových a dotykových prvkov. Pri uvedení rituálov nastáva problém taktiež pre telesne postihnutých účastníkov, a tak boli uskutočnené niektoré zmeny i v tomto ohľade.

Úpravy: zvýraznenie zvukových a dotykových prvkov pre nevidomých

1. pri privádzaní do miestnosti sme vedľa nevidomých účastníkov usádzali účastníkov s asertívnym typom správania

2. následne sme požiadali účastníkov, ktorí stáli vedľa nevidomých, aby sa im pokúsili komentovať a sprostredkovať to, čo vidia

3. zvýraznili sme zvukové efekty – hlasité zamľaskanie, pohmkávanie

4. očný kontakt bol nahradený položením ruky na rameno a úklonom hlavy, počas rituálu kladie muž žene na hlavu ruku alebo sa žena skláňa k zemi. Tieto prvky sa dajú nahradiť v prípade telesne postihnutých očným kontaktom alebo naznačením pohybu. Telesne postihnutých účastníkov sme informovali pred programom.

Hru Albatros je možné uviesť pre integrovanú skupinu. Pred samotnou hrou je vhodné rozprávať individuálne s postihnutým účastníkom a priblížiť mu špecifiká hry, prípadne upozorniť človeka, ktorý v hre bude jeho partnerom.

z dotazníkov účastníkov:

„Návštěva cizí kultury spolu s evolucí patří mezi věci, které na mne zapůsobily nejvíc. Osobní zážitek, vnímání vztahu muže a ženy v reálném světě, úcta k druhému, ale i pochopení, že někdy může být naše vnímání reality zcela odlišné...“

„Nejsilnějším zážitkem byla návštěva z cizí kultury, když se na to dívám zpětně pravidlá oné kultury mi přijdou trochu divné, ale tehdy byla taková atmosféra, že mi to přišlo hezké, ale zůstal ve mně takový strašně příjemný pocit...“

„cizí kultura mi přišla pomalá až nudná“

„...velmi neobvyklý program a připomenutí věcí, které nějakým způsobem vím, i když o nich nedokážu mluvit..“

2.3.13. Kocka

Kocka je náročná nočná strategická hra, dôležitým prvkom je ilúzia a časová tieseň, ktoré dotvárajú celkovú atmosféru hry.

V pôvodnej verzii sú účastníci uvedení do ilúzie labyrintu, prechádzajú fiktívne z miestnosti do miestnosti, v niektorých miestnostiach na nich čakajú pasce, účastník úplne vypadáva z hry, alebo v miestnosti je pripravená úloha. Keď sa účastníkovi podarí vyriešiť úlohu či šifru, pokračuje ďalej. V prípade neúspechu získava určitý handicap či úplne vypadáva z hry. Zostávajúci účastníci pokračujú ďalej, až sa im v časovom obmedzení podarí či nepodarí nájsť východ z bludiska.

Cieľom hry bolo navodenie stresovej situácie, komunikácia v časovej tiesni a komunikácia dvoch navzájom oddelených skupín.

Adaptácie:

1. Rozhodli sme sa s ohľadom na krátke trvanie kurzu znížiť psychickú náročnosť hry. Pri časovej tiesni alebo v prípade vypadnutia väčšieho počtu ľudí účastníci v nasledujúcej miestnosti nájdu záverečnú šifru, ak sa im podarí ju vylúštiť, opúšťajú stredisko.

2. Do hry sme pridali netradičné prvky komunikácie. Účastníci, ktorí nevytlúšťili šifru a boli v pôvodnej verzii z hry vyradení, sa teraz presunuli do riadiaceho centra Kocky. Tu mali možnosť po vyriešení úloh a šifier nadviazať komunikáciu s účastníkmi, ktorí zostávali v kocke. Mali možnosť posielat' správy, či pomáhať pri prechode labyritnom tak, že mali možnosť vylúštiť niektoré zákonitosti .

3. Z predchádzajúcich 2 uvedení tohto programu vyplynula skúsenosť, že skupina 20 ľudí je pre daný program veľká, aktívni jedinci sa zapojujú a ostáva veľká skupina ľudí, ktorí sú pasívni. Rozhodli sme sa vyriešiť tento problém tým, že sme účastnícku skupinu rozdelili do dvoch častí a kocky prebehli v noci dve. Bolo to náročné pre organizátorov z logistického hľadiska.

Záver: Hra svojím vyznením prebehla veľmi dobre. Podarilo sa navodiť atmosféru labyrintu, čo je základom úspechu. Účastníci v riadiacom centre sa tiež pokúšali nadväzovať komunikáciu so skupinou ešte v labyrinte. Hra v menšej skupinke bola skutočne intenzívnejšia, čo bolo naším cieľom.

Z ohlasov účastníkov:

„Kostka. Tu nemôžu vynechať, bola prostě skvělá, To že jste nás rozdělili do dvou skupin a celé to absolvovali dvakrát byla dobrá investice, v celé skupině by to bylo slabší..“

„...vyzkoušela jsem si hrát a vydržet až do konce, i když jsem nevěřila, že by to mohlo dobře dopadnout, nevěřila jsem ani sobě ani ostatním a dopadlo to překvapivě dobře. Asi dokážu víc než si myslím...“

2.3.14. Výmena fl'ašiek

Výmena fl'ašiek je strategický program. Účastníci sú postavení pred úlohu, v dvoch skupinách v členitom teréne postupovať po rôznych značkách a v

určítom bode si vymeniť umelohmotné fľašky naplnené vodou a vrátiť sa do východiskového bodu. Účastníci majú cca 30 min na premyslenie stratégie, pretože úloha sa potom musí plniť bez zraku a bez reči.

Cieľom aktivity: Aktivita je veľmi náročná a vyžaduje výbornú organizáciu a komunikáciu v tíme. Preto bola aktivita zaradená až do poslednej časti kurzu, kde sa očakávalo zúročenie komunikačných a skupinových zručností. Táto ťažká úloha vyžadovala, aby skupina pracovala ako celok, dokázala odhadnúť svoje možnosti a slabiny, vyžadovala dobré strategické premýšľanie, ako zapojiť ľudí s handicapom, aby skupina bola sebestačná a mohla sa pohybovať po teréne a neverbálne komunikovať.

Výstupy: Úlohu sa účastníkom nepodarilo splniť, to však ani nebol cieľ aktivity, dôležitejšia bola stratégia a jednotnosť skupiny. Z tejto perspektívy účastníci určite obstáli, vymýšľali stratégie, snažili sa všetkých do hry zapojiť a pracovať aj s ľuďmi s postihnutím. Tým bola aktivita veľmi úspešná.

2.3.15. Don Flavio – Večera- Kasíno

Tento komplex troch hier: Don Flavio - Večera - Kasíno bol uvedený na záver kurzu. Hlavným cieľom bolo poskytnúť účastníkom možnosť zvoliť si a vyskúšať niektorú z rôznorodých rolí.

Don Flavio je strategická hra, cieľom je získať čo najviac peňazí v dostihoch na zakúpenie lístka na loď, podľa toho, koľko mali účastníci peňazí, podľa toho si kupovali lístok do 3 troch rôznych tried na lodi a podľa toho boli aj obsluhovaní. Na lodi boli účastníci pozvaní do Kasína, kde mohli hrať za peniaze, ktoré im zostali, alebo mohli napísať zmenku na službu a tým peniaze získať. Táto časť taktiež podporovala nachádzanie vlastnej role v hre a

skúšanie si nových pozícií.

Teraz konkrétnejšie k jednotlivým častiam:

Don Flavia: Účastníkov do hry vtiahla výborná motivácia, kde vystupoval Don Flavio, ktorý si podmanil celé mestečko, ekonomicky ho ovládol a teraz dával možnosť jeho občanom hrať dostihy a zarobiť si na cestu loďou z mesta preč. Účastníci si mohli vybrať z troch možností: prostý bežec, majiteľ stajní, bookmaker. Každý mal v dostihu svoju presne určenú rolu. Celá hra prebiehala pod veľkým časovým stresom a jednotlivé závody boli fyzicky náročné, avšak mohli sa ich účastniť aj ľudia s postihnutím. Cieľ tejto časti: bol vyskúšanie rôznych rolí, komunikácia pod časovým stresom.

Výstupy: Program sám o sebe je drsným navodením reality, kde silnejší vyhrávajú a slabší peniaze nemajú, dáva do protikladu zisk a prehru, tímovosť a individualitu, honbu za úspechom a sociálne cítenie, aktivitu a pasivitu. Myslím, že táto hra na realitu prehlušila nami zamýšľanú hru a skúšanie si rôznych rolí. Účastníci boli prekvapení drsnosťou hry na realitu.

Večera: Podľa získaných peňazí v dostihoch si účastníci kupovali lodné lístky do rôznych tried, podľa toho sa rozdávalo aj jedlo. Večer bol príjemným posedením. Rozdielne jedlo a spoločenská trieda sa ukazovala v chovaní a v celkovej nálade tej ktorej skupiny. Casino bolo posledným z komplexu hier, tu účastníci mali možnosť hrať, zabávať sa a za zmenky na činnosti, ktoré môžu ponúknuť a budú do roku splatné, alebo za samotné predstavenie, alebo spev či iné vystúpenie si kupovať peniaze. Zmenky boli na záver programu samotnými účastníkmi vydražené. Cieľom práve tejto poslednej časti bolo práve tvorivé skúšanie rôznych vecí, zábava a vystupovanie.

Tento prvok sa nám nepodarilo veľmi presadiť, bolo to únavou účastníkov aj tímu. Odhliadnúc od toho kasína bol príjemný večer a rozlúčka pre účastníkov.

z ohlasov účastníkov:

„mimořádně oceňuji práci, kterou jste si dali s celou koncepcí Dona Flavia. Bylo to delší, ale klobouk dolů před náročnou přípravou“

„... hodně realistická hra, kde silnější vyhrávají...“

„Programy, které naopak na mne zapůsobily negativně, byly: můj výstup v diskusi- pro a proti a předně dostihy. To byla přesně ta situace, kdy jsem si dosáhl na dno a uvědomil si, že se nesmím bát o cokoli si říct, bude-li to slušně řečeno a také, že opravdu nemám předpoklady k managementu“

„.... ve výsledku se hra rozpadla do 3 skupin-handicapovaní versus lidi zaměřeni na výkon a ti ostatní... přišla mi spíše desintegroující a docela smutná. Byla jsem z ní docela smutná, rozčarovaná z chování některých účastníků a z nezkušenosti nebo snad špatné předvídatosti organizátorů...“

2.3.16 Darček 2+1

Závěrečný program bol zameraný na spätnú väzbu. účastníci rozdelení do skupiniek mali pripraviť darček pre každého účastníka, s popisom, ktorý by vyzdvihol 2 pozitívne a jednu negatívnu vec. schéma 2 + 1 bola zvolená zámerne. 2 pozitíva prevažujú nad 1 negatívom a zároveň dávajú priestor na zamyslenie sa nad sebou a motivujú k zmene.

Program bol úspešný, účastníci boli veľmi kreatívni, poskytnutá spätná väzba bola cielená a vystihujúca a obohacujúca. Program plnohodnotne splnil svoje ciele.

2.4. Spätná väzba účastníkov

Spätná väzba od účastníkov je dôležitou súčasťou zážitkových kurzov. Pre tím je odrazom toho, aké poslanstvo si účastníci z kurzu odniesli, čo v nich kurz vyvolal, či sa naplnili ciele kurzu. Pre účastníkov znamená vlastné formulovanie zážitkov a skúseností, hlbšie pochopenie významu kurzu pre každého jednotlivca. Elektronickou formou bol účastníkom zaslaný scenár kurzu s nasledovnými otázkami:

1.Co jsi od kurzu očakával(a)?

2.Splnil kurz Tvá očakávani?

3.V čem vidíš přínos kurzu pro sebe?

4.Korespondoval podle Tebe kurz s tématem komunikace? Případně v čem ano, v čem ne.

5.Které programy byly pro Tebe nejsilnějším zážitkem, at' pozitivním nebo negativním?

6.Co vnímáš jako slabé stránky kurzu či kdy ses na kurzu necítil dobře?

7.Místo pro cokoli, co tu ještě nezaznělo, co bys nám rád sdělil jako zpětnou vazbu

Kurzu sa zúčastnilo 20 účastníkov, z toho 11 žien a 9 mužov, 5 účastníkov zrakovo postihnutých a 1 telesne postihnutý- na invalidnom vozíčku. Z 20 účastníkov dotazník odovzdalo 13, to je 65%. Hodnotenie teda nie je štatisticky významné.

2.4. 1. Analýza dotazníkov

Otazka č.1 ***Co jsi od kurzu očakával(a)?***

Podľa odpovedí účastníci očakávali odpočinok, prerušenie každodenného stereotypu, spoznať nových ľudí, mali obavy z kurzu, alebo boli zvedaví, v prípade, že na kurze ešte neboli, objavili sa aj konkrétnejšie predstavy: komunikačné zručnosti, naučiť sa naslúchať ľuďom.

Jedna účastníčka vyjadrila svoje očakávania takto:

...sáhnutí si na sebe a na to, jak přistupuji k lidem, jaká mám očekávání i předsudky, na co jak reaguji ... a jak vnímají druzí mne....

Otázka č. 2 ***Splnil kurz Tvá očekávání?***

Z 13 dotazníkov, 12 účastníkov na danú otázku odpovedalo, 10 napísalo, že kurz ich očakávania splnil úplne alebo dokonca očakávania prerástol. 2 účastníci uviedli, že kurz splnil ich očakávania čiastočne alebo málo.

Otázka č. 3 ***V čem vidíš přínos kurzu pro sebe?***

Účastníci opakovane udávali, že prežili príjemné dni, poznali nových ľudí, precvičili si komunikáciu, hľadali svoje miesto v skupine, vyskúšali si tímovú spoluprácu

citácia z dotazníkov:

„po návratu jsem se přistihl opakovaně po několik dní, že si jen tak sám pro sebe prozpěvuji.....“

Jednotlivo sa objavili odpovede zamyslenie sa nad sebou, sebazpoznanie, jeden účastník udával ako prínos stretnutie s ľuďmi s postihnutím, popisoval, že stratil strach, obavy z komunikácie, citujem:

„Před kurzem jsem se nazymýšlel, co jejich přítomnost na kurzu může znamenat, takže to pro mě bylo nečekané, překvapující. Neměl jsem jenom pozitivní pocity (po pravdě, při některých aktivitách mě napadalo, jak by to bylo jednoduché, snažší a příjemnější, kdyby všichni viděli a

chodili.....přineslo mi to něco jako ztrátu ostychu nebo obavy z neznámého...zjistil jsem, že handicapovaní jsou taky lidi,lze s nimi jako s lidmi komunikovat....“

Otázka č. 4 ***Korespondoval podle Tebe kurz s tématem komunikace? Případně v čem ano, v čem ne.***

Z odpovědí 8 účastníků udávalo, že kurz plne korespondoval s témou komunikácie a 4 uviedli že korespondoval čiastočne, u týchto odpovedí sa objavovali pripomienky, že očakávali, že kurz bude viac „na telo“, „více bych dala důraz na proces komunikace v průběhu reflexe“, viac sa bude zameriavať na konkrétne zručnosti a techniky komunikácie

Otázka č. 5 ***Které programy byly pro Tebe nejsilnějším zážitkem, ať pozitivním nebo negativním?***

pozitívny dojem: Kocka-8 hlasov, Albatros: návšteva z cudzej krajiny- 7 hlasov, Don Flavio: 6 hlasov, po troch hlasoch dostali Trojuholníky a Farebná komunikácia.

negatívny dojem: Don Flavio: 6 hlasov, Farebná komunikácia: 3 hlasy, po dvoch hlasoch: Kocka a Albatros

U telesne postihnutého to bolo poznanie fyzických hraníc, za ktoré už nemôže ďalej.citácia:

...k negativním zážitkům patřil zejména ovčinec, kdy jsem si uvědomil, že nejsem schopen za ztížených klimatických podmínek ovládat svůj elektrický vozík v kopcovitém terénu.“

Celkovo: Celkovo vyznievajú odpovede účastníkov pozitívne, splnili sa ich

očakávania na kurze, uvádzajú mnohé prínosy pre seba.

Opakovane sa však objavili poznámky, že očakávali, že kurz bude viac „na telo“, „více bych dala důraz na proces komunikace v průběhu reflexe“, viac sa bude zameriavať na konkrétne zručnosti a techniky komunikácie.

Otázka č. 6 *Co vnímáš jako slabé stránky kurzu či kdy ses na kurzu necítil dobře?*

Dvakrát sa objavila poznámka o neprístupnosti organizátorov, účastníci by privítali, keby organizátori otvorenejšie hovorili o programoch a trávili s účastníkmi dostatok času, účastníci by uvítali taktiež viac priestoru pre neformálnu komunikáciu, viac programov vo voľnej prírode. Opakovane sa v dotazníkoch objavovalo, že kurz nemá slabé stránky.

Jedna staršia účastníčka udávala, že kurz nemá slabé stránky, vyjadrila radosť z toho, že bola mladými ľuďmi dobre prijatá, na druhej strane sa v dotazníkoch ozývali odpovede, ktoré hovorili o zaradení starších účastníkov ako o prínose pre kurz.

Otázka č. 7 *Místo pro cokoli, co tu ještě nezaznělo, co bys nám rád sdělil jako zpětnou vazbu*

12 z 13 odpovedí vyjadrovali spokojnosť, objavovali sa slová vďaky a uznanie organizátorom za námahu s prípravou kurzu.

Najkontroverzným programom celého kurzu sa stal Don Flavio, pre účastníkov to bol veľmi skok do reality, zložité pravidlá, kde víťazilo ekonomické myslenie a silnejší jedinec. Hra bola málo štrukturovaná, priebeh hry bol ponechaný na účastníckej skupine, či ľudí s postihnutím nechá na okraji

alebo či sa bude snažiť ich integrovať, na druhej strane stála otázka, či ľudia s postihnutím budú mať tú odvahu a silu zapojiť sa sami. Nevidomá účastníčka to komentovala nasledovne:

...Tři dny jsme se snažili o toleranci a integraci. Pak během pár minut se tento ideál rozpustil (při hře dostihy a sázky...., Tolerujeme různé lidi, protože by se to mělo. Ale jak jde o nás samotné, chceme být silnými, neporazitelnými tvory. Nechceme být poražení, ale vítězové. A já kdybych mohla, tak bych byla také taková. Proto to píši. My handicapovaní jsme proti své vůli v nějaké „ulitě“ svého handicapu. A lidé bez handicapu bývají často v „ulitě“ když jsou s námi, ale přirozené jim to není. Oni se to snaží naučit. Stejně jako my se snažíme naučit přežít i mimo svojí „ulitu“.....

Myslím, že tým vystihla jednu veľmi dôležitú vec, a to proces učenia. Nie je nám to prirodzené myslieť na celú skupinu, ľudia prirodzena myslia na svoje potreby. Učíme sa myslieť integrovane a nie je to jednoduché, pod tlakom okolia a času a príležitostí na ľudí s postihnutím zabúdame. Takisto ľudia s postihnutím žijú vo svojej ulite a musia sa naučiť žiť s ľuďmi naokolo. Toto neustále vzájomné učenie a tolerancia by sa mali stať prioritou v integrácii.

2.5. Celkové hodnotenie kurzu:

2.5.1. hodnotenie cieľov kurzu

Z pohľadu cieľov, ktoré mal kurz dosiahnuť, môžeme konštatovať, že kurz bol úspešný.

Ciele kurzu a programy, ktoré daný cieľ v kurze splnili:

1.Uvedomiť si svoj štýl komunikácie. Cieľ splnili nasledovné programy:

Vedecké úlohy, Pre a proti, hra JSO

2.Získať spätnú väzbu na to, ako pôsobí jeho/ jej štýl komunikácie na ostatných. Ciele splnili nasledovné programy: Hrníčkárna, Farebná komunikácia, Trojuholníky, Darček 2+1

3. Možnosť vyskúšať si rôzne spôsoby komunikácie, ktoré nie sú v živote bežné. Ciele splnili nasledovné programy: Farebná komunikácia, Nonverbal, čiastočne Vedecké úlohy, Pre a proti, Kocka, Don Flavio

4.Uvedomiť si, ako sa handicap odráža v komunikácii. Ciele splnili nasledovné programy: Nonverbal, Hrníčkárna

Čiastočné ciele praktickej dramaturgie boli plnené nasledovne:

1. uvoľnenie, naladenie na kurz,
2. zoznámenie
3. vytvorenie dôveryhodnej atmosféry
4. role v skupine, ktoré sú účastníkom prirodzené
5. upevnenie dôvery
6. uvedomenie, pomenovanie, spätná väzba,
7. vyskúšanie si niečoho nového

Prvý deň kurzu (programy Oboznámenie sa so strediskom, očakávanie) sa

podarilo naplniť body 1-3. Prijemné prostredie, úvodné zoznamovanie vytvorili dôveryhodné prostredie. Dôvera a dôveryhodné prostredie sú dôležitou podmienkou pre otvorenú komunikáciu. V integrovanej skupine sa často vyskytne strach a obavy z komunikácie s ľuďmi s postihnutím.

Druhý deň (programy Vedecké úlohy, Non verbal, Pre a Proti, Evolúcia, Hrníčkárna) bol venovaný bodu 3-5. Upevňovala sa dôvera medzi účastníkmi, skupina ako celok riešila problémy a účastníci sa prejavovali vo svojich bežných komunikačných štýloch, večer bol venovaný tiež dôvere v skupine, otvárali sa otázky života postihnutého, odbúraval sa predsudky.

Tretí deň bol venovaný bodu 6, teda spätnej väzbe, podarilo sa to dosiahnuť programami Farebná komunikácia, Trojuholníky

Štvrtý deň zameraný na skúšanie rôznych rolí a pozícií v skupine (program Don Flavio- Kasíno)

Piaty deň: bol ukončený spätnou väzbou účastníkov (program Darček 2 +1)

Kurz splnil svoje ciele. Vytvorila sa dôveryhodná atmosféra, účastníci skúšali rôzne formy komunikácie a rôzne role v skupine. Podľa dotazníkov vyplňovaných účastníkmi po kurze by očakávali možno viac zacieliť spätnú väzbu na komunikáciu, vyskúšať si konkrétne techniky.

2 5.2. Integrácia

Účastnícka skupina bola veľmi nehomogénna, z 20 ľudí 5 zrakovo postihnutých a 1 telesne postihnutý. Pomer 6 ľudí s postihnutím k 14 bez postihnutia bol hraničný pre to, aby skupina bola sebestačná. Účastníci

dokázali vytvoriť jednotnú skupinu, obojstranná integrácia bola úspešná. Účasť dvoch starších účastníčok bola vnímaná veľmi pozitívne, účastníčky vnímali, že boli skupinou pozitívne prijímané a účastníci oceňovali prínos životnej skúsenosti. Do popredia celého kurzu sa dostávali témy sociálneho cítenia verzus zisk. Umocnil to hlavne program Don Flavio. Tím možno nedostatočne reagoval na dianie v skupine a dôkladne túto tému v spätnej väzbe neotvoril, taktiež téme komunikácia s človekom s postihnutím sa nevenovala dostatočná pozornosť. Pri takejto heterogénnosti kurzu nebolo možné všetky programy úplne prispôbiť vždy každému, najmä nevidomým účastníkom.

Záver

Cieľom bakalárskej práce bolo charakterizovať význam zážitkovej pedagogiky pre integrovanú skupinu. Predmetom skúmania bol jede zážitkový kurz, to nie je z metodologického hľadiska dostatočne. Komplexnejšia štúdia však presahuje rozsah tejto práce. Výskumom som prišla k nasledovným záverom. Zážitková pedagogika patrí medzi koodaptačné formy integrácie. Na integračnom kurze ľudia s a bez postihnutia vytvárajú jednotnú skupinu, ktorá je neformálne rovnoprávna. Integrácia vzniká ako nová hodnota medzi účastníkmi. Proces integrácie obohacuje obe zúčastnené strany. Vzniknuté problémy a konflikty riešia podstatu problému. Ako vyplýva z pozorovania a z účastníckych dotazníkov integrované kurzy pomáhajú ovplyvňovať subjektívne determinanty účastníka s postihnutím, a to vlastné hodnotenie, schopnosť zvládať krízové situácie, pomáhajú mu naviazať sociálne väzby. Dotazníky hovoria, že účastníci bez potihnutia zažívajú osobnú skúsenosť handicapu, búrajú sa hranice a predstudky a účastník sa stáva citlivejší k potrebám druhých. Integrované kurzy menia postoje a chovanie ľudí.

Nevýhodou zostáva, že integrované kurzy sú časovo a personálne náročné majú len obmedzenú kapacitu. Nebezpečenstvom sa môže stať umelovytvorené integrované prostredie a zámena tohoto prostredia s realitou.

Záverom by som chcela zdôrazniť, že integrované kurzy sú len jedným z druhou integrácie a ich rola v spoločnosti je doplnková. Nemôžu vyplňovať medzeru v legislatíve, ani suplovať prácu úradov.

Zoznam literatury

1. Holec, Ota a kol. *Inštruktorský slabikář*. 1. vyd. Praha: Prázdninová Škola Lipnice, 1994
2. Hrkal, J., Hanuš, R. *Zlatý fond her II*. Praha: Portál, 2002. 165s., 80-7178-660-8
3. Hromádková M: *Integrace obob telesně a smyslově postižených prostřednictvím zážitkového kurzu*. Olomouc : FTK, 2003
4. Jesenský, J. *Integrace-Znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998., str. 215. ISBN 80-7184-691-0
5. Jesenský, J. *Kvalita života zdravotně postižených a starších občanů*. Praha: FTVS UK, 1996
6. Jirásek, Ivo. *Vymezení pojmu zážitková pedagogika*. časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 1/ 2004, str. 6-16
7. Klimeš, Jeroným: *Co je to zážitkový kurz*, www.uzitecny-zivot.cz
8. Krump, L. *Pár slov o historii integročních kurzů v Prázdninové škole Lipnice a v Užitečném životě*. Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice 2/ 2004, str. 72-75
9. Lebeda, Petr. *Jde o společné, ne o stejné zážitky*. Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2/2004. str. 111-115
10. Michalík, J. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000

11. Novosad, Libor. *Základy speciálního poradenství*. Praha: Portál, 2000. str. 160. ISBN 80-7178-197-5
12. Paige H., Carpenter, M. *Just maybe, that is not what it means to be disabled: Two perspectives on professionalism, values, and ethics*. Proceeding of Association for Experiential Education, 1986, str. 61-68
13. Paulusová, Zuzana. *Smysl a význam dramaturgie při přípravě akcí zážitkové pedagogiky* Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 1/ 2004, str. 85-89
14. Prázdninová škola Lipnice: *Zlatý fond her I*. Praha: Portál, 2002. 160 s., 80-7178636-5
15. Prázdninová škola Lipnice: Závěrečná správa Seminárium PŠL 1997, interní dokument PŠL
16. Prázdninová škola Lipnice: Závěrečná správa Seminárium PŠL 1998, interní dokument PŠL
17. Reimayerová, E. *Možnosti a meze zpětné vazby po prožitkových technikách*. Praha: Diplomová práce FF UK, 2004
18. Sugerman, D. 2001. *Inclusive outdoor education: Facilitating groups that include people with disabilities*. Journal of Experiential Education 24(3), 166-172
19. Šmíd, D., Reimayerová, E. *Nobody is perfect aneb Handicap výhodou?* Časopis Gymnasion. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2/2004. str. 87-93
20. Vítková M.: *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido. 144 s. ISBN 80-85931-69-9

internetové zdroje:

www.psl.cz

www.uzitecny-zivot.cz

Prilohy

Priloha č. 1 Scenár kurzu

st																					Příjezd	Prohmatání střediska	zabydlení	večeře + tichá pošta	očekávání							
ct	autošk.-budík	snídaně	servis	Vědecké úkoly		oběd	Nonverbal	Pre a Proti	Kreativci AI+Št'	Pre a Proti	Večeře		Evoluce	Hmičkárna																		
pa	budíček + snídaně	servis	JSO		oběd	Barevná komunikace	Infománie	Trojúhelníky	Večeře	Albatros		Kostka																				
so		budíček + snídaně	Review Kostka	Předávání lahví	oběd	Sociogram	Don Flavio			Kasino																						
ne	Snídaně	servis	Dárek 2+1	Balení + odjezd																												